

KULTÚRA

ROČNÍK XIII. – č. 12

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

16. JÚNA 2010

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,00€

Opäť som sa chcel prejsť mojim mestom. Vydal som sa na prechádzku od Dunaja smerom k Michalskej bráne a späť. Na Hviezdoslavovom námestí som zašiel ako takmer vždy do kníhkupectva. Okrem kníh sú tu v samostatnej miestnosti vystavené obrazy s náboženskou tematikou. Je tu niekoľko známych reprodukcí obrazov starých stredovekých maliarov, zväčša nemeckej kultúrnej proveniencie. Je tu aj niekoľko reprodukcí ikon. Všetko pekné veci. Vydarené reprodukcie umožnia - ako vraví R. Guardini - aby umelecké dielo nebolo len v neraz sterilnom prostredí múzeí, ale aby žilo, oslovovalo ľudí priamo v rodinnom prostredí ich domácností. Medzi reprodukciami však zívajú na mňa neprehliadnuteľná medzera, doslova diera. Naša slovenská kultúrna

Prechádzka mestom

JÁN URBÁNEK

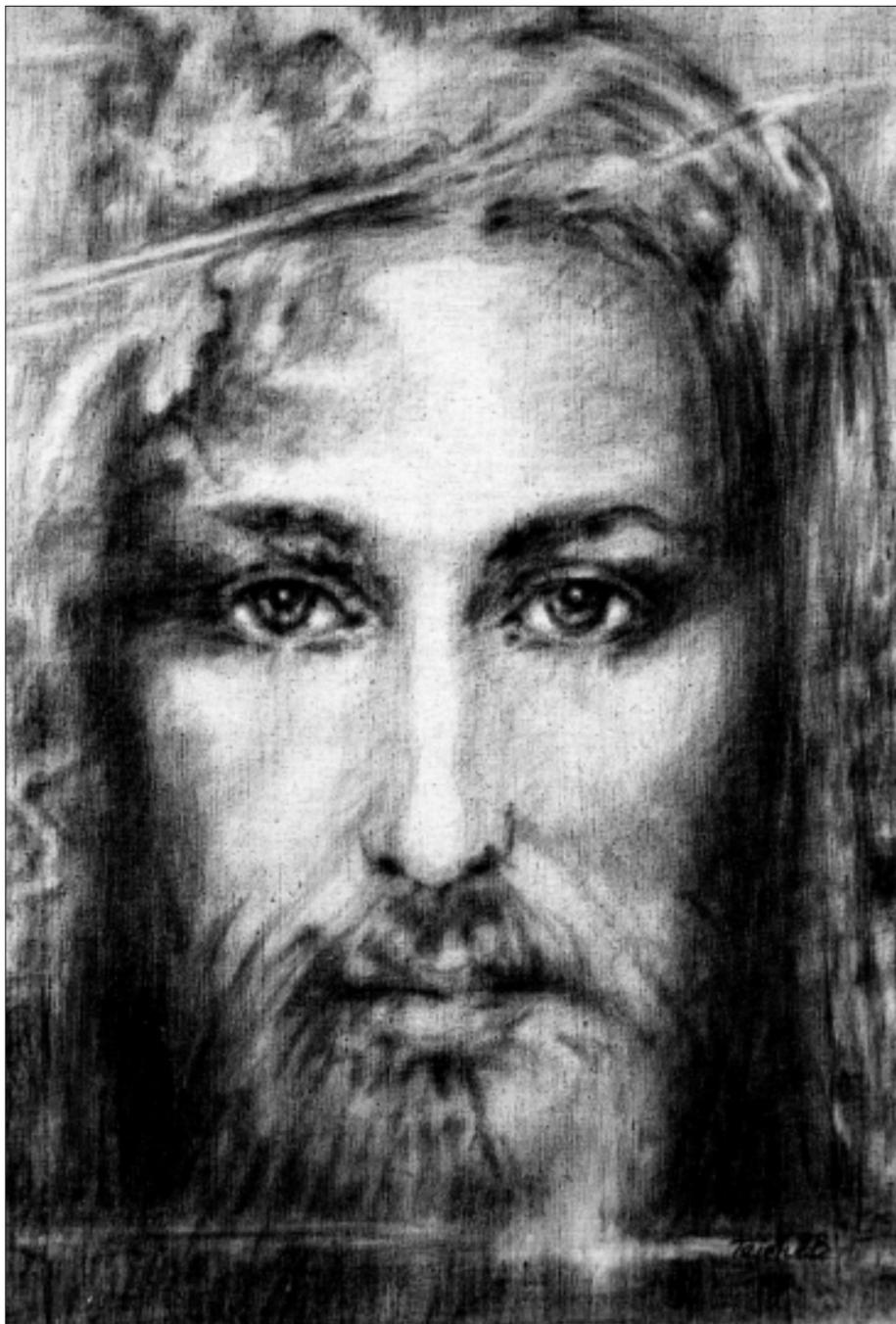
proveniencia tu - v bratislavskej predajni slovenského vydavateľstva - nie je zastúpená. Veľmi diskrétna, ale dôsledne je prehliadaná.

Z vitríny sa na mňa díva svätý Jakub od majstra Pavla z Levoče. Neveľká busta vyrobená ako pekná replika originálu, doležená certifikátom. Dostal som ju od rodičov ako dar ešte kedysi dávno, ešte v časoch hlbokéj totality. Ak sa vtedy vyrábali takéto repliky, prečo sa to nedá dnes, keď už dvadsať rokov žijeme pod slobodou? Máme predsa z čoho vyberať! V klenotnici starých umeleckých diel je predsa nepreberné množstvo plastík a obrazov, ktorých repliky by vniesli ducha slovenskej kultúry do našich rodín a domácností. V kultúrnej atmosfére, ktorú každodenne dýchame, bolo by to však akési „faux pass“. V tejto atmosfére je slovenská kultúra diskrétna, ale systematicky a účinne prehliadaná.

Akoby by jej ani nebolo či nemalo byť.

Vyšiel som z kníhkupectva a šiel ďalej. Z káňala na mňa vykúkal „Čumil“, spoza rohu nazerajú paparazzi. O pár krokov ďalej ma klobúkom pozdravil Schone Náci. Pamätám si starého pána plného nostalgie. Vždy oblečený starostlivo, staromódne, akoby z čias Rakúsko-Uhorska. S paličkou a spravidla aj balíčkom-darčekom v ruke. Milý, zdvorilý, ale pomätený starý pán, ktorý mal problémy so svojou identitou. Žoviálny pán bol presvedčený, že je najkrajším mužom v celom meste a že - čo je celkom logické - všetky bratislavské dievčatá a ženy sú do neho zamilované. Ako správny gavalier nemohol tento cit nechať bez odpovede. A tak sa prihovárať a dvoriť, kade chodil, čo mu síly stačili. Bol, chudák, chudobný, ale snažil sa žiť ako pán. Špacíroval sa po korze, navštevoval kaviarne, vechy, reštaurácie. Neplatil, ale neostával dlžný. Almužnu nepýtal, nebral, ale rád so zdvorilou samozrejmou prijímal darčeky. Takto dajako niesol svoj pomätený, veselý-neveselý údel. Dávno, kedysi v šesťdesiatych rokoch minulého storočia zabudnutý zomrel a zabudnutý ostal.

S odstupom času sa však duch Schone Náciho vracia do pamäti a ulíc Bratislavy. Má tu po-

Alena Teicherová: Ježiš

stavenú sochu, jeho tvár sa nám prihovára z mnohých obchodov, vyšla o ňom kniha atď. Akoby si Bratislavčania uvedomili príbuznosť medzi atmosférou mesta a čudnou mentalitou starého pána, ktorý sa pomaly stáva akýmsi symbolom Bratislavy.

Na hlavnom námestí som zabočil do obchodu, kde povedľa výrobkov ľudových umelcov ponúkajú aj sklo a porcelán s peknými reprodukciami slávnych maliarov. Sú tu francúzski impresionisti, ďalej Klimt, Mucha. A opäť všetko pekné veci, opäť známa medzera. Ani jeden náš slovenský maliar tu nie je zastúpený. Nie je, ale mohol a mal by byť.

Z jednej steny izby sa díva na mňa päť Benkových obrazov. Sú to repliky na porceláne. Pár rokov po vojne mali rodičia v Bratislave obchod so sklom a porcelánom. Otec raz vzal knihu „Benka-Beniak, Strážcovia a ochrankyne Slovenska“ a vycestoval s ňou kdesi k Jabloncu v Čechách, do porcelánky. Oslovil jedného z tamjších majstrov, či by sa reprodukcie z knihy nedali preniesť na porcelán. Dali sa. A ešte ako!

Vzniklo ich však iba päť, pretože čoskoro nebolo už ani obchodu a ani majstra.

Opäť neodbytná otázka. Keď to išlo vtedy, prečo to nejde dnes? Prečo v našich obchodoch nájdem iba repliky cudzích majstrov, ale nie Benku, Fullu, Bazovského atď., atď. Zoznam mien je ľahšie začať ako ukončiť. A čo tak napríklad replika Hložníkových vitráží zavesená na okne? Technicky je to možné. V ceste nestojí ani žiadna brutálna totalita, žiaden zákon. No zrejme to nejde. Narážame na nehoráznú diskretnosť, nepísaný, ale akceptovaný spoločenský imperatív. V spoločenskej atmosfére, v ktorej žijeme, sa akosi nepatrí prezentovať našu slovenskú kultúru. Zakázané to nie je, ale chápe sa to ako čosi nenáležitú.

Vyšiel som z obchodu a hore Hlavným námestím som kráčal ku františkánskej kostole. Vo výklade, ale aj v obchode, ktorý sídli v kláštornej budove, ma privítalo svojrázne spoločenstvo sôch a obrazov svätých. Dobří, starí známi, kultúrne dedičstvo 19. storočia, nazarénskej výtvarnej školy.

(Pokračovanie na 5. strane)

Keby to maďarský parlament nemyslel vážne, považoval by som jeho takmer stopercentné rozhodnutie o udeľovaní dvojakého štátneho občianstva osobám, ktoré preukážu, že ich predkovia žili na území Uhorska, za zmysel Maďarov pre humor. Nebyť nebezpečenstva jeho kolektívneho konania, bol by to veru najveselší parlament na svete. Po prvé, Uhorsko nebolo maďarský štát, tobôž štát Maďarov. Po druhé, Uhorsko je už nenávratne preč a nie je vôbec isté, že by sa obnovilo až po vojne, ako o tom fantazíruje pani Radičová. Naopak, mohlo by sa Maďarsku prihodiť, že by dostalo ďalší "világoš" a prišlo o ďalšie územia, resp. prestalo by existovať úplne. Nehovoriac o tom, že takýto potenci-

Plakat alebo sa smiať?

TEODOR KRIŽKA

álny konflikt by bol ďalším úderom pod pás zjednocujúcej sa Európe, ak už nehovorím, že by to bol rovno ďalší kliniec do jej rakvy.

Nuž načíť Maďarom pýtať sa, či to Orbán a jeho posluhovači na Slovensku Duray a Csáky s maďarským národom a maďarskou štátnosťou myslia ozaj úprimne, alebo mu chystajú novú pohromu. Nakoniec, ponuka kúpiť si v Maďarsku až 300 ha pôdy pre majiteľa dvojakého občianstva všeličo naznačuje - najmä však to, že zákon možno nie je ani tak určený pre chudobných, ale solventných a že vlastne Orbán chystá výpredaj vlastenectva pod rúskom lásky k pätnástim miliónom Maďarov. Alebo ide o obchod s lojalitou potomkov tých, ktorých maďarskí nyilasovci hádzali ešte aj na konci vojny do Dunaja?

Položme si len ruku na srdce: keby si každý takýto Orbán v inom vydaní, rakúskom, nemeckom, francúzskom, gréckom, britskom či nebudaj tureckom zmyslel obnovovať občianstvo na stratených teritóriách, bola by to na svete ozaj mela. To by sa mohla Panslovenská únia vážne zaoberať udelením slovenského občianstva všetkým Slovenom minimálne v hraniciach Svätoplukovej ríše a požiadať Maďarov, aby sa pekne porúčali tam, odkiaľ kedysi prišli, dobýjať územia okolo Uralu, na ktoré sa chystá ešte väčší humorista ako Viktor Orbán - Gábor Vóna, fanatický hungarofil s kysuckými koreňmi.

Ale nikomu so zdravým rozumom na Slovensku nič také ani nenapadne a celá diskusia o potrebe slovenskej vzájomnosti zostáva a zostane v rovne intelektuálnych debát, lebo každému Slovákov je jasné, kto by v tejto slovenskej vzájomnosti hral prvé husle a že by sa rovnako nerozpakoval položiť svoju čižmu na malé Slovensko, ako sa nerozpakuje nik, kto je globálnym hráčom. Dokonca by tú čižmu ani nemusel klásť sám, lebo na to, aby nás zahnal do svojho košiara, môže použiť práve maďarského psa, ako to už kedysi urobil Hitler a ako to urobí každý, Merkelovou počnúc a Obamom končiac, ak nebudeme vyvážené rešpektovať záujmy veľmoci v tomto priestore.

(Pokračovanie na 2. strane)

www.kultura-fb.sk

Výkrik do tmy

Otvorený list každému, koho sa to týka

Naozaj sa nedá ďalej mlčať. Mám na mysli názvy bratislavských nových a čiastočne aj starých štvrtí a budov. Pravdaže, je tu Eurovea, Tulip House, City Gate, Vienna Gate, Twin City, West End, Shopping City, ba i River Park, ale dá sa s tým uspokojiť? Ved' je to len kvapka v mori! Dokedy chcú zainteresovaní čakať? Vážení, čo také square? Alebo avenue? Vy si myslíte, že keď ste postavili River Park, že nás opijete rožkom? Erigovali ste síce sochu Šénešáka, vnorili ste do kanála Obsmrádača, ale to má byť všetko? S kým idete, majstri pakultúry, koho predĺženou rukou ste? Vari ste zabudli? Prebudte sa, prosím vás, prebudte sa, kým je čas! Hneď na pár krokov od spomínaných skulptúr sa nachádza Hlavné námestie - pýtam sa vás, prečo sa už dávno nevolá Main Square alebo ak chcete aj Principal Square? Prečo? To je také ťažké pribiť tam jednu alebo dve tabuľky so správnym názvom? Uspokojili ste sa s tým, že je tam socha Napoleonovho vojaka? To je naozaj málo. Na dohodenie kameňom leží, vraj Námestie SNP! Už dávno malo byť Slovak National Uprising Square, dobre, dobre, viem že by vám prekážalo to Slovak National, tak teda dajte Uprising Square, ale to je to minimum. Ďalej ustupovať nemožno. Iste, vážení páni, pri moste Apollo či pri Masarykovej soche ste zabrali, to uznávam. Ale nemôžete zaspáť na vavrínoch. Treba ísť ďalej, ďalej, ďalej...

Aby som sa však neobúval len do Magistrátu. Máme tu slobodné médiá čosi ako SMEPRAVDA, denníky, týždenníky, televízie, rozhlas. Prečo mlčia, prečo nie sú iniciatívni? Napríklad taký pán Hrb Mushroom! Ved' tu vládne doslova stredovek, temný stredovek! Hrbe, prečo nepresvietite svojou lampou temné miesta tejto krajiny? Máte na to všetky predpoklady, talent, zmysel pre jemnú analýzu, ba i potrebnú dávku nenávisť. Viem si predstaviť, ako musíte tripieť, keď prechádzate napríklad po Námestí Ludovíta Štúra. Na Mostovej si trochu vydychnete, ale hneď ste na Hviezdoslavovom. Aj to si viem predstaviť, aká husia koža vám naskakuje, ako sa vám robí nevoľno, hoci tam ani nevidno štátny znak. Štúr, Hviezdoslav! To nám tu tak chýba! Hrbe, konajte, kým nie je neskoro, iniciujte, aby tam Magistrát rozmiestnil nádobu na zvratky alebo aspoň pluvadlá pre správnych a slušných občanov tejto krajiny. A ešte jeden súkromný tip, slovenskí tmári na Bratislavskom hrade odhalili sochu kráľa Svätopluka, na tento účel slobodné médiá budú iste potrebovať veľké množstvá ohňa a síry, môžu sa obrátiť na mailovú adresu ohenasira@ohen.sira.com, kde im poradia, ako tento tovar kúpiť so značnou zľavou.

A čo vy, moji milí homosexuáli, vy prečo mlčíte? Vari sa nazdávate, že nejaký ten pochodík bude stačiť? Vari zabudáte, že vy ste predvoj, že ste stelesnením pokroku? Nebudte egoisti, zastaňte sa aj nás, chápem, že ste utláčaní, ale ani my, ostatní slušní a správni ľudia tejto krajiny sa tu necítíme dobre. Prosíme vás, ba čo, prosíme!, žiadame, dôrazne vás žiadame, pozdvihnite svoj nezanedbateľný hlas a pomôžte nám premenovať túto krajinu, teda najprv aspoň všetky tie nenáležité názvy ulíc, námestí, potom aj miest hôr, riek a lúk. A nakoniec priezvisk. Chcete hádam povedať, že by sa vám ľahšie nedýchalo, keby ste mohli pochodovať po takej Infinite Progress Avenue? Bojíte sa, že máte málo síl? Nože požiadajte o internacionálnu pomoc, zvo-

lajte mocným hlasom: „Homosexuáli všetkých krajín spojte sa!“ Uvidíte, že budete vyslyšaní. Inak nám hrozí regres, pokrok je už teraz v ohrození. Nevšimli ste si napríklad, že sa už menej vzdychá „vov“, už aj slušní ľudia zriedkavejšie vzdychajú „vov“. Niektorí lenivci sa vyhovávajú, že preto, lebo to asociuje ruskú skratku „VOV“ - Velikaja otečestvennaja vojna. Prosím vás, nedajte sa opíť rožkom, do ohňa pokroku treba jednoducho dúchať, inak sa jeho plameň môže zmeniť na plamienok a nakoniec celkom... Ale čo to tu táram, bojím sa to aj vysloviť, to nemožno dopustiť! Vov, vov, vov!

Kde sú politické strany? Napríklad taká najsilnejšia opozičná strana na čele s Mikim Dzurkom? Nestačí založiť stranu, treba konať, konať a ešte raz konať. Dzurko sa nám síce v poslednom čase začal skrývať za Ivetku, inak zvanú aj Vasilisa Premúdru. Od čias Magdušky, kandidátky na prezidentský post, sa onakvejšia politička na našej scéne neukázala. Ona je naozaj premúdru, prívlastok jej skutočne sedí. Viete, čo Vasilisa minule urobila? Minule sa len tak akoby nič postavila pred kameru a nonšalantne vyriekla: „Ale ved' to by bolo contradictio in adiecto!“ Vasilisa Premúdru sa spod obočia pozrela na novinárov, čo oni na to, a temer neznateľne sa usmiala. Vidíte ten charakter? Mohla celkom jednoducho použiť oveľa bežnejší výraz „contradictio in terms“, ale ona nie, ona „contradictio in adiecto“! Len mŕtve ryby plávajú po prúde! Ale aby som nezahovoril, Miki Dzurko, Vasilisa Premúdru, ak sa cítite insuficientne, priberte si aj Ivka a premenujte niečo, pomenujte niečo, iniciujte niečo, pýtam sa: „Quo usque tandem abutere, patria nostra?“ Založte aspoň Center of Excellence, akúsi vyhňu, ktorá by prekvávala obyčajných občanov na slušných ľudí tejto krajiny.

A čo developeri? Ved' už samo slovo developer má rovnaký základ ako development, čiže rozvoj a kde je rozvoj, tam je aj pokrok. A kde je pokrok, tam je aj šťastie. A pokrok je to, čo sa tak ťažko prediera do nášho života, za čo treba bojovať vo dne v noci. Áno, pokrok je River Park, Kempinski Hotel, Tulip House, ale aj to, že slušní novinári a slušní prispievatelia sa môžu slobodne vyjadrovať v nezávislých médiách, ktoré právom nesú hrdý titul SMEPRAVDA, aby sa slušní čitatelia tejto krajiny nemuseli trápiť a nebudaj tápať, aby hneď vedeli, kde je pravda a čo je pravda. Takže developeri nespíte, Európa sa na vás díva. Zorganizujte celospoločenské hnutie a pomenúvajte, premenúvajte, ó, vy heroldi svitajúcich časov. Nikto iný to za vás neurobí, keď vy zlyháte, ostane po vás obrovská diera.

Z tohto všetkého jasne vidieť, že práce máme ako na kostole. Čo na kostole, na mnohých kostoloch! Obraciam sa na vás, pán Hrb, nestačí pod kandelábrum už len debatovať, osvieteť svojim úžasným reflektorom túto zaostalú krajinu. Keď slušní ľudiavidia, v čom to vlastne žijú, v akom stredoveku sa dennodenne plahočia, sami sa iniciatívne rozhodnú a začnú premenúvať. Čo premenúvať, priam meniť túto krajinu. Priekopníci pokroku, homosexuáli, developeri, pracovníci magistrátov, slušní ľudia, ba i ľudia na ceste k slušnosti, celá občianska spoločnosť, vytvorte mohutný front a zapojte sa do úžasnej práce pomenúvania, premenúvania a zmeny. A vy, ó, Hrbe, osvecujte a presvecujte túto krajinu, aby bolo treba čoraz menej podobných výkrikov do tmy ako tento!

IGOR KŠIŇAN

Nadarmo budete stavať kostoly, dávať duchovné cvičenia, zakladať školy, všetka vaša práca a vaše úsilie vyjdú navnívoč, ak nebudete schopní vládnuť zbraňou spôsobilou na útok aj na obranu - vernou a rýdzou katolíckou tlačou... Priniesol by som akúkoľvek obeť, svoj prsteň, pektorál i sutanu by som vložil do zálohy, len aby som mohol podporiť katolícky časopis.

sv. Pius X.

Plakat' alebo sa smiať?

(Dokončenie z 1. strany)

Slovenská diplomacia nemá a nikdy nebude mať inú možnosť, ako voliť v reálnej situácii reálne prostriedky na zabezpečenie akých-takých podmienok nezávislosti a samozrejme, nikdy nie v rozpore, ale v súlade so susedmi, lebo hegemon so záujmom o stredoeurópsky priestor okamžite využije naše rozpory a nahucká hlúpeho a do seba zahľadného psa, aby brechal smerom, ktorý mu prikáže.

Nuž nám Slovákom treba vždy a za každých okolností zvažovať skutočné možnosti, nielen snívať, tobôž predstierať silu a odvahu faľošným, o neživotné cnosti opretým

pátosom. Zároveň načim prestať sa báť a reagovať vždy včas a zásadne, nečakať, až si ktorákoľvek druhá strana vysvetlí ústretovosť, toleranciu a lásku k blížnemu ako slabosť.

I poľský, i český, i maďarský zmysel pre protokol a historický pátos sú sympatické, kým sa držia zdravého rozumu. Ale keď si ich osvoja horúce hlavy, nevedno, či sa skôr treba smiať, alebo plakať. Preto treba zavčas upozorňovať našich susedov a ak nepochopia, do akého dobrodružstva sa to púšťajú, treba im okamžite vyrazať z rukávov tromfy, a nie im ich vkladať rovno do rúk.

TEODOR KRÍŽKA

Niekde nepredstaviteľná fikcia, niekde tvrdá realita

V súvislosti s udalosťami na komárňanskom moste (po ktorom pred časom maširoval maďarský prezident Solym - pozn. red.) a najnovším vývojom udalostí u nášho južného suseda som sa zamyslel aj nad tým, prečo tlač v okolitých krajinách, dokonca aj tá česká, od ktorej by človek vzhľadom na ich skúsenosti z minulosti očakával väčšiu empatiu, sa tak pohoršovala nad opatreniami slovenskej vlády. Myslím si, že všetko toto vyplýva zo skutočnosti, že Európa stále nie je pripravená používať rovnaké metre na všetkých. Sú štáty, ktoré si môžu dovoliť všetko - a nikto im nič nevyčíta, dokonca cíti voči nim určitú sympatiu - a sú štáty, ktorým sa nedoalo nič a nič sa im ani netoleruje. Dokonca sa im to netoleruje presne podľa Ezopovej bájky o vlkovi a ovečke, lebo sa pokladajú za vinných už tým, že existujú.

Nuž skúsme presadiť „hrdinské“ počínanie maďarského prezidenta do iných súvislostí a zamyslime sa nad tým, ako by asi reagovali dotknuté štáty i celé medzinárodné spoločenstvo. Predstavme si Štrasburg, krásne mesto pri brehoch Rýna. Niekdajšie pyšné rímske mesto na hranici s Veľkou Germániou sa transformovalo na významné centrum Franskej ríše, chvíľu patrilo podľa Verdunskej zmluvy z prvej polovice 9. storočia do Lotarovho cisárstva, až nakoniec na dlhé stáročia ako hlavné mesto nemecky hovoriaceho Alsaska patrilo do zväzku Svätej ríše rímskej národa nemeckého. V tomto zväzku zostalo až do 18. storočia, keď si francúzski králi zmysleli, že Francúzsko potrebuje geostrategickú hranicu na Rýne. Po víťazných vojnách s Habsburgovcami i inými ríšskymi kniežatami pripojili ríšske územia Alsasko a Lotrinsko k Francúzsku, lebo víťaz vždy diktuje svoju vôľu porazenému. Žiadna mierová zmluva nemôže byť spravodlivá pre toho, kto vojnu prehral. Podmienky určuje víťaz, tak to bolo, je a aj bude. Ináč by vojna - podľa klasickej Clausewitzovej poučky ako pokračovanie politiky inými prostriedkami - stratila svoj zmysel.

Nemci sa neuspokojili so stratou týchto dvoch nemecky hovoriacich provincií a keď v 19. storočí rozmyšľali o zjednotení Nemecka, zahrňovali do jednotného Nemecka aj tieto dve francúzske územia. A keďže mierové zmluvy sa vždy v histórii podarilo zmeniť iba novou vojnou, po víťaznej vojne s Francúzskom, ktorá umožnila Bismarckovi roku 1871 zjednotiť Nemecko, bolo prirodzené, že Alsasko a Lotrinsko bolo včlenené do nového jednotného nemeckého štátu. Potom prišla nová vojna rokov 1914 až 1918, v ktorej Francúzsko vyhralo a po ktorej si prirodzene svoje stratené provincie vzalo nazad. Po novom nemecko-francúzskom strete roku 1940 sa obe provincie opäť včlenili, tento krát už do novej, Hitlerovej tretej ríše. Netrvalo však dlho a Nemecko bolo opäť na kolienach. Alsasko aj s Lotrinskom boli opäť včlenené do zväzku jednotného francúzskeho národného štátu, v ktorom aj podľa ústavy žijú len Francúzi.

Treba ešte podotknúť, lebo stále sa tu operuje rôznymi pseudodemokratickými tézami o vôli občanov, že ani pri jednej zmene, ktoré som vyššie opísal, sa nikto na vôľu občanov nepýtal, a že mnohí Alsasania a Lotrinčania boli takmer do polovice 70. rokov minulého storočia vo Francúzskom prenasledovaní len za to, že poslúchali nariadenia nemeckých úradov, hoci francúzsky štát nebol schopný ich pred týmito úradmi ochrániť.

Ale podľa opäť k Štrasburgu. Väčšinu svojej histórie bol nemeckým mestom, s nemeckou majoritou. Neďaleko od centra sa síce nachádza štvrť La Petit France, Malé Francúzsko, kde už od stredoveku žili francúzski kupci a kam sa po pripojení k Francúzsku nasťahovali ďalšie tisíce francúzskych úradníkov, vojakov atď., takže mesto malo vždy aj tak trochu francúzsky charakter.

Po tomto úvode môže nasledovať moja fikcia. Predstavme si situáciu, že z Nemecka by sa stále intenzívnejšie ozývali hlasy, že mierová zmluva z Versailles bola krivdou a nespravodlivosťou spáchanou na nemeckom národe. Ale to by nebolo všetko. Nemecký prezident by vyhlásil o sebe, že sa cíti duchovným prezidentom 100 miliónov Nemcov a že týchto

Nemcov treba spájať ponad hranice. Zároveň by si cca 30% poslancov Bundestagu na svoje auta nalepili veľkú mapu Tretej ríše v národných farbách a korunovali by to vyzývavým D, teda medzinárodnou automobilovou značkou pre Nemecko.

Môžeme sa posunúť ďalej. K vrcholu mojej fikcie. Za tejto situácie by sa zastupiteľstvo mesta Štrasburgu rozhodlo postaviť sochu Ota I., zakladateľa Svätej ríše rímskej (neskôr pridané) národa nemeckého. Zdôvodňovalo by to veľmi pravdivo. Ved' to bola jedna z najmúdrejších hláv Európy. Po storočiach rozvratu priniesol do Európy mier a založil jednotný nemecký štát. Dokonca chcel Európu rozdeliť na tri ríše - latinskú, germánsku a slovanskú. Nie je mu čo vyčítať. Nebol to žiaden francúzozrút. Práve naopak.

Nuž a teraz to hlavné. Zastupiteľstvo Štrasburgu sa zide a rozmyšľá, koho na podujatie pozvať. Jednoznačne sa uznesie, že na odhalenie sochy pozvú nemeckého prezidenta. Niektorí zaváha a spýta sa, či nepozvú aj francúzskeho prezidenta. Nakoniec dá starosta hlasovať a jednoznačne, 5 : 0, poslanci odhlasujú, že nie. Zároveň určia termín odhalenia sochy na 10. mája (je to úplná zhoda okolností, že práve vtedy roku 1940 Hitler vtrhol do Francúzska). O tom, žeby tento dátum mal nejakú symboliku pre Francúzov, vôbec neuvažovali. Ved' oni vôbec celú akciu plánovali bona fide len s cieľom utíť si pamiatku veľkého Európana, zakladateľa ríše. O tom, že by tento dátum mohol byť pre Francúzov citlivý, vôbec neuvažovali. Čo sa vlastne tým Francúzom nepáči?

Fikcia? Pre 99% Európanov nepredstaviteľná fikcia. Ale myslím si, že každý z Európanov si aj pri tejto absurdnej fikcii vie predstaviť celkom presne, ako by asi reagoval oficiálny Paríž. Oproti tejto reakcii by slovenský zákaz vstupu na niekoľko hodín pre maďarského prezidenta vypadal ako mierne potrasenie vody v pohári od šampanského.

Ale vráťme sa do reality. Hore opísaný nepredstaviteľný fiktívny obraz vzdialený len cca 600 - 700 km od našich hraníc je dennou realitou nielen vo vzťahu Budapešti k Slovenskej republike. Slováci denno-denne počúvajú vyjadrenia zo strany maďarských politikov z oboch strán Dunaja, ktoré im pripomínajú tie najčernejšie obdobia ich národnej histórie, spojené s prenasledovaním slovenského politického i kultúrneho života, s maďarizáciou, okupáciou, fyzickým i duševným terorom len preto, že si chceli udržať svoj jazyk a svoju národnosť. Keď sa z času na čas proti tomu ozvú, sú práve z tejto strany osôčovaní z nacionalizmu, zo zakomplexovanosti, z hrania maďarskou kartou, posielaní do 19. storočia a posledne nás predseda SMK P. Csáky prirovnal k Stredofrickej republike (neviem, či myslel tej za Bokassu, ale vtedy to bolo cisárstvo).

Slovensko má eminentný záujem na dobrých susedských vzťahoch s Maďarskom. Ale našu ochotu budovať tieto vzťahy na princípe rovnosti a rovnoprávnosti akoby v Budapešti chápal ako našu slabosť. Ale Slovensko nie je slabé a Slováci už dávno nie sú tí vybjáčení Tóti, ako si nás maďarské vládnuce kruhy predstavovali za duálne monarchie. Slovák znesie veľa, ale nie je možné vo vzťahu k nemu prekročiť určitú hranicu. Potom už koná.

Avšak ani Európa by nemala zatvárať oči. Ak má byť skutočným domovom všetkých európskych národov, tak musí zabezpečiť to, aby nepredstaviteľná fikcia v jednej časti Európy bola nepredstaviteľnou fikciou aj v druhej časti. Nemôžu existovať vlci a ovečky. Už raz to tak bolo (Locarnské zmluvy z roku 1925), že Európa chcela postaviť mier a bezpečnosť na rozdielnych garanciách pre jej západnú a východnú časť. Nakoniec sa ukázalo, že to tak nefunguje. Potom, čo si Hitler vybral svoje veci na východe, vtrhol na západ. A trpeli sme všetci. V jednotnej Európe nemôže platiť staré latinské Quod licet Jovi, non licet bovi. Všetci sme na jednej lodi, a preto sa aj tak musíme správať. Nielen Slováci, nielen Nemci, ale aj Francúzi, Maďari a ostatní. Potom tu bude pokoj.

ANTON HRNKO

Výpovede človeka k človeku prinášajú často aj posolstvá, ktoré nie sú vyjadrené. Preto sa treba započúvať do toho, čo kto hovorí. Potom zbadáme, ako treba dokončiť vetu, rozširovať posolstvo, rozpoznať zamlčané, alebo to, čo sa nechce vyjadriť.

Maďarský Fidesz V. Orbana opakuje často vetu: Neublížujte Maďarom.

Aj v tejto vete je zmlčaná jej druhá časť, ktorá by mohla znieť: „...ako sme my v maďarskej politike ubližovali národnosti.“

Problém do značnej miery vystihol maďarský historik P. Lendvai v knihe „Tisíc rokov maďarského národa“, najmä v kapitole s výstižným názvom: Zaslúpenosť bez hraníc, maďarské vedomie vlastného poslania a národnosti. Pripomína však, že asimilácia nebola rasizmom, pretože každý, kto sa prihlásil k maďarskej politickej národnosti, mal rovnaké možnosti ako rodový Maďar. Autor nerozlišuje asimiláciu na maďarských historických územiach a územiach, ktoré patrili iným národom, aj Slovákom. Práve intenzita odporu voči asimilácii bola faktom, ktorý poukazuje na povedomie národného územia, aj v prípade Slovenska.

Časopis slovenských evanjelikov Cirkevné listy z roku 1908 prináša príklady násilnej asimilácie. Napríklad marenie maďarským slúžnym Tiborom Thuránszkym voľbu slovenského evanjelického kňaza Čobrdu v Lupči. Pritomni mu opakovane odpovedali, že výsledky voľby sa nezmenia, aj sa keď budú opakovať niekoľkokrát. Slúžny povedal: no a ja Vám osvedčujem, že tento nebude nikdy farárom v Lupči. Konštatuje sa politické násilie. Možno uviesť tiež zápas o vydavateľstvo sv. Vojtecha z katolíckej strany. Prekladanie katolíckych kňazov slovenskej národnosti do maďarských obcí, a nakoniec aj príklad šikanovania a väznenia, najznámejší príklad A. Hlinku.

Chýba komplexné historické dielo, ktoré by sa zaoberalo odnárodnovaním Slovákov. Paradoxne so snahou o poctivosť k tomuto problému pristupuje P. Lendvai. Na maďarských historických územiach sa menšiny tam žijúce systematicky asimilovali. To, čo treba zdôrazniť a o čom Lendvai nepíše, je, intenzita odporu voči asimilácii rástla smerom k národným územiám iných národov, ktoré boli v uhorskom zväzku. Odnárodnovanie by malo byť programom historickej vedy a falošné mlčanie o tomto probléme je znakom nezrelosti. Lendvai vo svojej knihe považuje za zdroj maďarizácie vysokú maďarskú šľachtu.

Domnievam sa, že dynamizujúcim činiteľom tejto asimilácie bola kríza identity ľudí meniacej sa spoločnosti na meštiacku. Identita jedných sa vytvárala marginalizáciou iných. Uniknúť marginalizácii a byť na strane marginalizujúcich bol dôsledok sociálneho strachu z osobného znehodnotenia. Maďarské šľachtické elity budovali mýtus, ktorý bol vybavený silnou sociálnou odmenou. Výsledky boli paradoxné. Lendvai objektívne uvádza, že významné osobnosti umenia boli nemeckého pôvodu. Autor maďarskej hymny F. Erkel, spisovateľ F. Herzeg, S. Márai, herečka G. Bajorová, významní architekti, ktorí budovali Budapešť, J. Hild, O. Lechner, M. Polac, F. Schulek, I. Steidl a ďalší. Napríklad hudobný skladateľ F. Liszt sa nikdy nenaučil po maďarsky Nemeck. Autor stále hovoril o svojom milovanom maďarskom národe. Čo pripomína až obsedantné správanie. Lendvai rozlišuje dobrovoľnú a nedobrovoľnú asimiláciu a vznik politického maďarského národa, ktorý sa rozrastal asimiláciou. Napríklad v tom čase, kedy prastaré židovské územia boli súčasťou Os-

STANISLAV HVOZDÍK

Staronová motivácia v maďarskej politike

manskej ríše a nikto ani vo sne nepredpokladal, že by to mohlo byť inak, dobrovoľnú asimiláciu predstavujú Židia, ktorí sa vzdávali svojej národnosti, hlásili sa k maďarskému politickému národu a ponechali si iba konfesiú. Uvádza sa ich počet okolo 700 000 v čase od roku 1850 do roku 1910. Asimilácia Nemcov bola problematickejšia, kládli odpor, ale pri svojej obrane nenašli oporu u cisára Vilhema II, pretože ten si cenil podporu, ktorú dostal zo strany Uhorska vo vojne s Francúzkom v roku 1871. Obetoval túto menšinu. Uvádza sa okolo 400 000 asimilovaných Nemcov. Na viacerých miestach publikácie sa uvádza asimilácia okolo 500 000 Slovákov v rôznych časových obdobiach. Zrejme dobrovoľnej aj nedobrovoľnej. Lendvai uvádza, že v roku 1910 nebola v Budpešti už ani jedna Nemecká škola.

Aj dnešné snahy Fideszu chápe ako snahu zachrániť zisky tejto asimilácie. Vrátiť sa k ideí politického maďarského národa a nastoliť dynamiku marginalizácie nemaďarov. V okolí Košíc sú dnes obce, kde sa ešte koncom 19. storočia úradné listiny písali iba po slovensky. Dne sú uvádzané s prevažne maďarským obyvateľstvom. V súčasnosti na Košickom VÚC, pracovníci slovenskej národnosti uvádzajú marginalizáciu zo strany niektorých pracovníkov maďarskej národnosti. Je to kríza maďarskej spoločnosti, nielen hospodárska, ale kríza, ktorá má ťažkosti spracovať vnútorné napätia potrebnými zmenami nefunkčných sociálnych štruktúr, ktoré často opakujú veľkopanské spôsoby a je riziko ich ventilácie, dekompenzácie za hranice. Slovensko bolo opakované v minulosti takým dekompenzačným územím.

Stredná Európa prešla po rozpade Uhorska v celku kladným vývojom, v ktorom však došlo opakovane o snahu o regres. Pozrime sa na ten posledný väčší regres v roku 1938/1939, ktorý mal tragické dôsledky vojny.

Zalistujeme v dobovom kultúrnom časopise „Tak“ z marca 1938, ktorý vychádzal za prvej Česko-slovenskej republiky. V redakčnom článku Nová tvár strednej Európy sa píše: „Bolo tragickou chybou všetkých stredo-európskych krajín, že sa za dvadsať rokov nezmohli na svoju autonómnu politiku potrebným zblížením krajín Malej dohody a rímskeho protokolu, ktoré by sa stali pevným základom slobodnej a samostatnej stredo-európskej aktivity a organizácie, nedopusť taktó, aby sa stredo-európske krajiny stali hračkou v rukách veľmocenskej politiky a prestížnych ambícií kohokoľvek“. Ďalej sa píše, že bývalé Česko-slovensko nemá na tejto tragickej chybe podiel a pripomína sa aj Maďarsko, ktoré je vždy angažované iba snahou o obnovu svojich „historických“ hraníc. Píše sa, že v dobe, kedy išlo o to zachovať strednú Európu, jej integračnú súčasť v slobodnom Rakúsku, veľmoci zlyhali. Azda na dokreslenie atmosféry tých čias citát z „L'Echo de Paris“ zo dňa 12. 3. 1938. Píše sa: „že anglický minister zahraničných vecí Eden prijal priaznivo francúzsky návrh, aby Francúzko a Anglicko urobili v Berlíne vyhlásenie o Rakúsku. Týždeň po tom bol však francúzsky návrh v Londýne zamietnutý. Páni v Nemecku vedeli, že majú voľnú cestu“ (v anšluse Rakúska).

Keď sa nepotvrďuje legitimita re-

agovať a vyjadrovať stanoviská, ožívajú sa prekonané historické „práva“ ako náhrada skutočnej legitimity. Dôsledkom bola aj v tých časoch expanzia Maďarska do okolitých krajín so snahou obnoviť Uhorsko v jeho pôvodných hraniciach ako legitímne právo. A vtedajšia politika v Maďarsku bola schopná sa spojiť aj s tým najhorším, čo v Európe v tom čase vznikalo.

Aká je stredná Európa dnes? V roku 1995 sa uskutočnila v Krakove konferencia „Spoločne, alebo každý sám“, Konferencia bola na podnet Poľska, s návrhom o ktorom sa malo rokovať, aby štáty V4 sa spojili a tak s väčšou váhou si mohli vyrokovať spoločne lepšie podmienky pre prístupové rozhovory o vstupe do EÚ. Aj s odstupom času možno konštatovať, že to bola veľmi múdra poľská iniciatíva. Ale Maďarsko, ale aj Česko boli proti tomu. Maďarsko navyše napadlo Slovensko za údajné potlačanie maďarskej národnostnej menšiny. Ešte vtedy žijúci slovenský politik Roman Zelenay bravúrne obhájil Slovenskú republiku. Aj dnes je stredná Európa málo schopná sebaorganizácie vo svojich legitímnych nárokoch. Veď aj krajiny BENELUXU si pomáhajú. A tak potom musí český prezident vybojovať výnimky, aby nebola ohrozená Česká republika. Poľsko takisto. A malé Slovensko súhlasí so všetkým, aby si nepohnevalo veľkých. A Maďarsko ťaží z nejasností legitimity, v čase, kedy sa rodia v nových európskych podmienkach a oživuje svoju, starú, historicky prekonanú. Má ťažkosti vyvíjať sa. A tak ožívajú pseudo-legitímne práva, historicky dávno prežitá, pod odmietnutie ktorých sa podpísalo utrpenie státisícov občanov.

Niektorí môžu namietkať, že dnes je iná doba, je tu EÚ. Dúfame aj my, že to zaberie a že problémy sa budú riešiť v nových vzťahových rámcach novej organizácie Európy. Ale sú tu aj riziká. V časopise Distance R. Joch uverejnil článok Legitimita režimu a postoj Západu k moci. Výslovil tézu, „že súčasná západná európska spoločnosť nevie, prečo sú jej režimy legitímne a ani či sú legitímne. Preto má fóbiu voči použitiu moci na presadenie spravodlivosti. Keď je už ochotná na donucovanie použiť moc, tak iba za účelom zabránenia konfliktom spojených so spravodlivosťou“. Autor poznamenáva, že režim, ktorý poznáva pravdu a spravodlivosť a je na tomto poznaní založený, nemá problémy vnímať seba samého ako legitímny. A práve súčasné politické napadnutie Slovenskej republiky Fideszom V. Orbana je skúškou aj pre EÚ, či má vedomie spravodlivosti a pravdy. V opačnom prípade je riziko, že po Európe pôjde vlna bujnenia historicky prekonaných „legitimit“, ktoré si pamätajú ešte feudalizmus. Ambície nastoľované agresívne voči Slovensku Fide-

szom, Jobbikom a zástancami maďarských gárd majú tu svoj základ.

Na problém s legitimitou nepriamo poukazuje aj Roberto de Mattei vo svojej publikácii Diktatúra relativizmu. Píše sa v nej, že je tendencia nerozlišovať medzi dobrom a zlom v dôsledku pochybovania o tom, že veci sa dajú objektívne poznať. V prvom kroku sa ne- guje objektívne poznanie pravdy a dobra. Následne sa postupne stierajú rozdiely medzi dobrom a zlom a inštitucionalizujú sa deviácie a v poslednom kroku sa vytvára systém, ktorý postihuje všetkých, ktorí s týmto procesom nesúhlasia. Možno aj preto mnohé štáty chceli výnimku z prijatých záväzkov v EÚ, napríklad Poľsko, Česko. Mnohé štáty chcú, aby právo týkajúce sa rodiny, výchovy ostalo v kompetencii členských štátov. Už v roku 1852 španielsky politik D. Cortés napísal, že ak nemá svet prepadnúť skaze, tak musí byť ovládnutý kresťanstvom, ktoré je zvrchované Áno životu, alebo revolúciou, ktorá je absolútnym Nie. A naozaj veľké historické útvary, ako napríklad Rakúsko-uhorská monarchia, aj keď de-

klarovali kresťanstvo, dokonca katolicizmus, nedokázali povedať životu Áno pre všetkých. Pestovali privilégia, ktoré gnivili väčšiu časť svojho obyvateľstva. A preto nepriamo, ale s rozhodujúcim vplyvom, pripravovali revolúcie, ktoré prišli s tým absolútnym Nie.

A tak aj v dnešnej dobe, kedy sa má pracovať na legitimitu Európy, je zásadne dôležité, aby to bola legitimita, ktorá životu hovorí Áno. Aby táto legitimita integrovala aj v kladnom význame aj to, čo bolo vyjadrené revolúciou ako Nie, pretože revolúcie pomocou tohto Nie chceli vyjadriť to, čo by malo byť ako dobré. Žiaľ, iba toľko dobrého a takého dobrého, koľko bolo poznaného zla. Ale taká bola aj maďarská revolúcia v roku 1948/49. A to zaťažuje časť politiky, s uspokojením môžeme povedať, že už nie celú politiku, nášho južného suseda doteraz. Trianon tu bol preto, lebo politika (vo vtedajšom Uhorsku osobitne) nevedela povedať životu Áno pre všetkých. V okolitých štátoch susediacich s Maďarskom sa všade zachovali maďarské menšiny. Tieto štáty povedali aj v tomto ohľade životu Áno. Len v Maďarsku niet menšín, alebo sú v zdecimovanom počte. Stali sa obeťou riadne aj násilnej asimilácie. Utópie „maďarského politického národa“. Čo sa stalo, to sa už neodstane. Myslí si, že bez utópie sa žije plnohodnotnejšie a mali by to skúsiť aj terajší politici Fideszu, Jobbiku a maďarských gárd.

Kresba: Andrej Mišanek

Vyhlásenie

Účastníci zhromaždenia občanov, ktorí si dňa 4. júna 2010 v Bratislave - Ružinov pri pamätníku Andreja Hlinku pripomenuli význam tejto osobnosti, prijali k súčasnej agresívnej politike predstaviteľov Maďarskej republiky nasledovné vyhlásenie:

Podporujeme doterajšie kroky Národnej rady Slovenskej republiky, prezidenta a vlády SR týkajúce sa zákonov Maďarskej republiky o štátnom občianstve a tzv. maďarskej spolupatričnosti, ktoré sú v rozpore s medzinárodným prá-

vom a namierené proti územnej celistvosti Slovenskej republiky.

V Bratislave 4. júna 2010
Organizátori zhromaždenia:
Spoločnosť Andreja Hlinku,
I. MO Matice slovenskej,
Spoločenstvo kresťanské Slovensko,
Slovenská organizácia na ochranu národných a ľudských práv,
SSI Korene.
Za organizátorov: STANISLAV MÁJEK

Veľkomaďarská šovinistická politika už deväťdesiat rokov otravuje Európu svojím falošným pokrikom a blúznením o „trianonskej krivde“ a „trianonskej traume“. Intenzita tohto blúznenia pulzuje podľa geopolitických pomerov v strednej Európe a od roka 1989 sa znova šplhá ku svojim vrcholom.

Aby sme pochopili podstatu tohto patologického konania, musíme sa vrátiť do obdobia pred I. svetovou vojnou, kedy sa polofeudálne a zaostale mnohonárodné Uhorsko i rozvinutejšie mnohonárodné Rakúsko blížili k svojmu definitívnemu rozpadu a v snahe zabrániť tomuto nezvratnému koncu vyhlásili 29.7.1914 Srbsku vojnu, ktorá napokon stála vyše 15 miliónov ľudských obetí. Vo vojne sa k Rakúsko-Uhorsku pridalo Nemecko, Turecko a Bulharsko a vytvorili blok tzv. Centrálnych mocností, proti nim sa postavili mocnosti Dohody, čiže Francúzsko, Veľká Británia, Rusko, Japonsko, Taliansko a od 2.4.1917 aj USA. Za dva roky vojny sa Centrálna mocnosť ocitli pred vojenskou porážkou a v decembri 1916 podali ponuku na uzavretie mieru. Mocnosti Dohody túto perfidnú ponuku odmietli a deklarovali svoje rozhodnutie oslobodiť vo vojne všetky národy, dovtedy utláčané Nemcami a Maďarmi. Tu treba vedieť, že v tom čase malo napríklad Rakúsko-Uhorsko 50,9 miliónov obyvateľov, ale z toho bolo iba 12,0 mil. rakúskych Nemcov (23,6%) a 10,1 mil. štatistických „Maďarov“ (19,8%), avšak až 24,9 mil. Slovanov (48,9%), ktorí boli takmer úplne vylúčení z riadenia štátu, takže oslobodenie týchto národov bolo nielen v súlade s ich prirodzenými právami, ale bolo predovšetkým v súlade s princípmi, deklarovanými už Veľkou francúzskou revolúciou (1).

Dňa 8.1.1918 vyhlásil prezident USA a neskorší laureát Nobelovej ceny mieru Woodrow Thomas Wilson (1856-1924) známu deklaráciu 14 bodov, ktoré sa stali základom pre mierové zmluvy po I. svetovej vojne. Deklarácia v bode 10. expressis verbis uvádza: zabezpečenie samostatného vývoja všetkých národov Rakúsko-Uhorska, čo sa potom pri mierových rokovaniach aj uskutočnilo. Avšak ešte pred úplným skončením bojov a dávno pred začatím mierových rokovaní v Paríži jednotlivé národy a národnosti Rakúsko-Uhorska oficiálne deklarovali svoju nezávislosť od rozpadajúcej sa polofeudálnej ríše, napríklad Česi 28.10.1918 vyhlásením T.G.Masaryka, Slováci 30.10.1918 Martinskou deklaráciou, 29.10.1918 Chorváti a uhorskí Srbi na sneme v Záhrebe a 20.11.1918 vyhlásili uhorskí Rumuni svoje spojenie s Rumunským kráľovstvom. Dňa 26.11.1918 (čiže poldruha roka pred Trianonskou mierovou zmluvou!) aj maďarskí politici vyhlásili Maďarskú republiku a zhruba v rovnakom čase vznikla aj Rakúska republika. Čiže celé Rakúsko-Uhorsko sa vojensky i politicky zrútilo a de facto i de iure sa r o z p a d l o ešte v roku 1918, teda dávno pred začatím parížskej mierovej konferencie.

PARÍŽSKA

MIEROVÁ KONFERENCIA

Konala sa v roku 1919 a 1920 za účasti zástupcov 27 štátov víťaznej Dohody a usporiadala povojnovú Európu po prvý raz v histórii podľa demokratických princípov, deklarovaných v známych 14 bodoch prezidenta W.T.Wilsona do podoby tzv. versailsko-washingtonského systému. Jeho hlavnými zásadami bolo likvidovanie bývalých mnohonárodných dynastických polofeudálnych ríš a uplatnenie sebaurčovacieho práva oslobodených

JÚLIUS HANDŽÁRIK

Falošné trianonské blúznenie

národov v suverénnych národných štátoch, vrátane suverénnych štátov rakúskych Nemcov a štatistických Maďarov! Výsledkom zložitých rokovaní konferencie bolo podpísanie piatich mierových zmlúv na jednotlivých zámokoch v Paríži a jeho blízkom okolí, podľa ktorých sú tieto zmluvy pomenované:

1. Versailleská mierová zmluva 28.6.1919 s Nemeckom
- odňala Nemecku dobyté európske územia a zámorské kolónie

2. Saintgermainská mierová zmluva 10.9.1919 s Rakúskom
- stanovila hranice Rakúska s Česko-Slovenskom, Poľskom, Juhosláviou a Talianskom

3. Neuillská mierová zmluva 27.11.1919 s Bulharskom
- stanovila hranice Bulharska s Juhosláviou, Gréckom a Rumunskom

4. Trianonská mierová zmluva 4.6.1920 s Maďarskom
- potvrdila rozpad Rakúsko-Uhorska v závere roka 1918 a stanovila hranice Maďarska s Juhosláviou, ČSR, Rumunskom a Rakúskom

5. Sévreská mierová zmluva 10.8.1920 s Tureckom
- odňala Turecku okupované územia: Egejské ostrovy, Arménsko, Sýriu a Palestínu.

Hranice nástupníckych štátov po bývalom Rakúsko-Uhorsku boli mierovými zmluvami stanovené kompromisne zhruba v prostredku etnicky zmiešaných území, takže všetky tieto štáty zdedili relatívne početné inonárodné menšiny a s nimi aj povinnosť poskytovať im štandardné menšinové práva. V slovensko-maďarskej relácii to predstavovalo asi 500 tisíc štatistických Maďarov na Slovensku a zhruba rovnaký počet Slovákov v Maďarsku (čiže podľa údajov maďarskej štatistiky z roku 1910 to znamenalo, že na Slovensku zostalo necelých 5% štatistického stavu maďarského národa, kým v Maďarsku zostalo takmer 25% štatistického stavu slovenského národa!), ale do trianonského Maďarska sa v podobe menšín dostal aj veľký počet občanov iných nemaďarských národností, napríklad asi 900 tisíc Nemcov (2).

Tento versailsko-washingtonský systém demokratického usporiadania Európy bol v podstate znova potvrdený aj po II. svetovej vojne Parížskou mierovou konferenciou v júli až októbri 1946 a mierovými zmluvami Spojencov s Talianskom, Rumunskom, Maďarskom, Bulharskom a Fínskom.

Ako vidno, Maďarsko nebolo ani jediné a ani prvé či posledné zo štátov, ktoré po I. svetovej vojne mierové zmluvy podpísali a aj ratifikovali. Ako nástupnícky štát bývalého Uhorska nemohlo Trianonskou zmluvou zo 4.6.1920 „stratiť“ nijaké nemaďarské územia bývalého Uhorska, pretože vzniklo po prvý raz v histórii ako maďarský etnický štát 16.11.1918, kedy už nijaké z bývalých uhorských nemaďarských území nevlastnilo.

Napriek tomu však veľkomaďarskí šovinisti reagovali na Trianonskú mierovú zmluvu od samého začiatku odmietavou ofenzívou v takpovediac troch navzájom prepojených útočných vlnách. Prvou bolo okamžité rozpútanie lživých protitrianonskej kampane doma i v zahraničí so zámerom, aby maďarskí občania i svetoví politici uverili, že mierovou zmluvou Maďarsko bez viny stratilo obrovské „maďarské“ územia bývalej Habsburskej ríše, čím maďarský národ utrpel nepredsta-

viteľné škody spolu s neznesiteľným duševným otrasom - trianonskou traumou. Druhou bolo a naďalej zostáva premyslené používanie „menšinovej sekery“ (kissebségi fejsze - frekventovaná fráza z čias Horthyho fašistického režimu). Išlo o „osekávajúce“ či dokonca „rozsekávajúce“ susedných štátov zneužívaním maďarských štatistických menšín na ich územiach na irendentu, a to sústavným zvyšovaním ich požiadaviek na „menšinové“ nadpráva a výsady a spolu s tým o systematickú duchovnú genocídu nemaďarských menšín v Maďarsku až po ich úplnú štatistickú likvidáciu. Treťou útočnou vlnou a konečným cieľom tejto ofenzívy však bola a dodnes zostáva revízia mierovej zmluvy, čiže znovupripojenie všetkých nemaďarských území bývalého Uhorska k Maďarsku, zreteľne formulovaná v hlavnom hesle veľkomaďarských šovinistov Míndent vissza! - Všetko (nemaďarské) naspäť! (k Maďarsku)! To v š e t k o znamená, že veľkomaďarskí šovinisti chcú k etnickému Maďarsku pripojiť celé rumunské Sedmohradsko, obývané okrem Rumunov aj menšinami Sikulov, Sasov a Slovanov, srbskú Vojvodinu, obývanú okrem srbskej väčšiny aj nemeckými, slovenskými, rumunskými a maďarskými kolonistami, rakúsko-nemecký Burgenland, celé Chorvátsko - jedinu vlasť národa Chorvátov, celé Slovensko - jedinu vlasť národa Slovákov a celú Zakarpatskú Ukrajinu - jedinu vlasť národa Rusínov. Ide o územia, ktoré sú dvakrát väčšie ako etnické Maďarsko a ktoré nikdy neboli sídelnými územiami maďarského etnika. Prvý a hlavný útok smeruje samozrejme proti Slovensku, lebo každý Maďar vie, že Slovensko bolo najbohatším a najvyvinutejším územím Uhorska a že bez Slovenska nikdy nijaké Uhorsko neexistovalo a ani existovať nemôže.

Na spresnenie azda treba pripomenúť, že trauma je patologický duševný stav spôsobený ťažkým úrazom a irendenta je šovinistické úsilie o privtelenie území obývaných národnostnou menšinou k susednému štátu toho istého národa (3).

V tejto súvislosti však treba tiež pripomenúť, že na Slovensku také menšinové územia neexistujú - (až na malé navzájom izolované enklávy štatistických Maďarov) sú tu len etnicky zmiešané územia s výraznou početnou prevahou občanov autochtonnej slovenskej národnosti! Napriek tomu sa veľkomaďarským šovinistom podarilo v medzivojnovom období s pomocou Hitlera pripojiť k Maďarsku nielen etnicky zmiešané územia južného Slovenska a rumunského Sedmohradska, ale aj okupovať celú ukrajinskú Podkarpatskú Rus a srbskú Vojvodinu. Rovnako je to aj s duchovnou genocídou nemaďarských menšín. Stačí keď pripomenieme, že zo zhruba 500 tisícovej slovenskej menšiny v Maďarsku maďarská štatistika vykázala v roku 1920 už len 141 882 Slovákov, hoci v

roku 1910 vykazovala ešte 128 107 Slovákov a 158 747 „Maďarov hovoriacich po slovensky“, čiže 286 854 osôb (4). V roku 1947 sa k slovenskej národnosti znova prihlásilo vyše 477 tisíc občanov Maďarska (z nich vyše 90 tisíc vyjadrilo želanie presídliť sa na Slovensko), ale dnes štatistika v Maďarsku celkom arrogantne vyžaduje už len akýchsi 15 tisíc Slovákov. Tomu sa hovorí duchovná genocída a štatistická likvidácia menšiny! Porovnajme to s nenarušeným pôvodným početným stavom maďarskej štatistickej menšiny na Slovensku a potom hádam už konečne pochopíme, čo znamená 90 rokov trvajúca absencia rovnoprávnej vzájomnosti čiže reciprocit (5) v slovenskej menšinovej politike!

Rovnako je to aj s ostatnými nemaďarskými územiami bývalého Rakúsko-Uhorska, ktoré „Maďarsko stratilo“ Trianonskou mierovou zmluvou. A čo „stratili“ ostatní?

Saintgermainskou mierovou zmluvou „stratilo“ Rakúsko podstatne viac. Na juhu to bolo Slovinsko s Lubljanou, Rijekou i Terstom, na severe celé Čechy, Morava, Halič, kus Poľska i Bukovina. Podľa „logiky“ veľkomaďarských šovinistov to všetko boli územia „rakúske“, aj keď z ich obyvateľov rakúsku nemčinu takmer nikto neovládal ani ako cudzí jazyk. Ba, v maďarskom chápaní, Rakúsko „stratilo“ aj celé Uhorsko (vrátane celého dnešného Maďarska), ktoré mu podľa Karlovackého mieru od roku 1699 de facto i de iure patrilo a ktorému dynasticky vládlo aj po roku 1867 až do rozpadu Habsburskej ríše. A predsa v Rakúsku nepočuť o akejsi saintgermainskej traume!

A čo tak Sévreská mierová zmluva a „straty“ Osmanskej ríše alias „Turecka“? Vyššie sme vymenovali mnohé „turecké“ územia, ktoré „stratilo“ Turecko po I.svetovej vojne. Lenže podľa duševného stavu a argumentácie dnešných veľkomaďarských šovinistov Turecko predtým „patril“

nielen celý Balkánsky polostrov, ale po bitke pri Moháči aj celé dnešné Maďarsko bolo „tureckým“ územím tureckého štátu - bolo priamou územnou súčasťou Osmanskej ríše ako jej nižší územný celok - Budinsky vilájet! Až po bitke pri Viedni a po Karlovackom mieri Osmanská ríša tieto (a postupne aj ďalšie) „turecké“ územia „stratila“. Podľa logiky maďarských trianonských traumatikov by si však dnešné Turecko mohlo uplatňovať nárok na všetky uvedené územia vrátane Maďarska - veď boli dokázateľne aspoň natoľko turecké, nakoľko boli územia nemaďarských národov bývalého Uhorska „maďarské“.

Ostaňme však radšej pri zdravom rozume a povedzme si, ako sa tento patologický stav maďarskej politiky dá vylicíť. Lebo, ako každé vážne duševné ochorenie, aj tento chorobný stav sa liečiť musí, ak nemá narobiť ťažké škody nielen svojmu chorému nositeľovi, ale aj jeho zdravému okoliu. Za prvoradé považujem odstránenie z dosahu psychopata nebezpečné zbrane - v tomto prípade jeho „menšinová sekera“. To možno uskutočniť iba bezodkladným a dôsledným uplatnením vzájomnej rovnosti čiže reciprocit menšinovej politiky medzi Slovenskom a Maďarskom, a to bez ohľadu na štatisticky vykazovaný počet tých Slovákov v Maďarsku, ktorí ešte doteraz prežili duchovnú genocídu maďarskej menšinovej politiky. Preto etalónom menšinových práv, reálne poskytovaných prislušníkovi maďarskej štatistickej menšiny na Slovensku, odteraz môžu a musia byť len také menšinové práva, aké sa v skutočnosti poskytujú slovenskej národnostnej menšine v Maďarsku.

Nič menej, ale rozhodne nič viac! Slovenská menšinová politika už nesmie tlačiť Slovákov do postavenia druhotriednych či tretotriednych občanov Európskej únie, ako je tomu doteraz. A do protiofenzívy musí už konečne nastúpiť aj zahraničná politika nášho (zatiaľ ešte) slobodného štátu. Lživú maďarskú „trianonskú“ kampaň musí už konečne vyvažovať našou pravdivou a objektívne obhájiteľnou kampaňou.

Hra na naivného hlupáčka Európy v menšinovej politike a na spiaku Ruženku v politike zahraničnej, sladké ničnerobenie a zápecníctvo niektorých našich štátnych orgánov sa nám totiž môžu kruto vypoustiť - politickú letargiu už v minulosti neprežili aj oveľa väčšie a silnejšie štáty než je Slovensko. Je čas zobudiť sa, aby sme neprespali to najcennejšie, čo máme - slobodu a suverenitu nášho národa a štátu!

POUŽITÁ LITERATÚRA:

- Gurňák, Daniel: Štáty v premenách storočí, Bratislava 2006
- Weidlein, Johann: A Magyarországi németseg küzdelme fennmaradásáért, Dokumentáció 1930-1950, Schorndorf 1958
- Slovník cizích slov, Praha 1966
- Slovenský náučný slovník, Praha 1932, zv.III., s.179
- Slovník cudzích slov, Bratislava 1990

*Pyšní právnicki
maďarskej menšiny
Prečo si len henti
páni taki naduti?
Si to absolventi
nadprávnickej fakulty!
NadJUDr. Miklós MAGYAR*

*Vel'kodurajčakovski
nad'madarorsag(lard)isti
iredentisticki čarodejnici
čas v postoji
pámskom
divo horia
na dumajskej
hranici.
Za Vel'ko-
maďarskom!*

Kresba: Andrej Mišanek

Sväté Písmo o homosexuáloch

GENESIS,
KAPITOLA 19

4 Ale skôr, ako si ľahli, mužovia mesta, mužovia Sodomy od chlapca až po starca, celé mesto do posledného chlapa obkolesili dom,

5 vyvolali Lota a povedali mu: „Kde sú mužovia, čo prišli dnes večer k tebe? Prived' ich k nám, aby sme s nimi obcovali!“

6 Tu Lot vyšiel k nim pred dvere, zavrel dvere za sebou

7 a povedal im: „Bratia moji, nože nerobte hriech!“

8 Mám dve dcéry, ktoré ešte nepoznali muža. Vyvediem vám ich, robte s nimi, čo sa vám páči. Týmto mužom však nerobte nič také, veď oni sa uchýlili do tieňa mojej strechy!“

9 Oni však volali: „Prac sa preč!“ A dodali: „Prišiel sem ako cudzinec a chcel by súdiť. Teraz ti vyvedieme horšie ako tým.“ Veľmi dorážali na Lota a pokúšali sa vyložiť dvere.

10 Vtedy tí mužovia načiahli ruky, vtihli Lota dnu a zamkli dvere.

11 Mužov však, veľkých aj malých, čo boli pri vchode do domu, ranili slepotou, takže sa márne namáhali nájsť vchod.

12 Potom mužovia povedali Lotovi: „Ak tu máš nejakého zaťa, syna alebo dcéru a ak niekto z mesta patrí k tebe, vyveď ich preč z tohoto mesta,

13 lebo zničenie toto mesto, pretože je na veľkú žalobu pred Pánom. Pán nás poslal zničiť ho.

LEVITIKUS,
KAPITOLA 18

22 Nesmieš nečisto obcovat' s mužom tak, ako sa pohlavne obcuje so ženou. To by bola ohavnosť!

23 Nesmieš pohlavne obcovat' s nijakým zvieraťom; poškrvnil by si sa tým. Ani žena sa nepostaví zvieraťu, aby sa s ním spojila; to by bola nehanobnosť!

24 Nepoškrvrite sa ani jednou z týchto vecí; veď všetkými týmito vecami sa poškrvňovali národy, ktoré ja vyženiem pred vami.

25 A pretože je poškrvnená aj krajina, ja vypomstím jej zločiny tak, že krajina vyvrhne svojich obyvateľov.

26 Nuž zachovávajte moje ustanovenia a nariadenia a nedopust' sa nijakej z týchto ohavností, ani domorodci, ani cudzinci, ktorí sa budú medzi vami zdržiavať.

27 lebo všetky tieto ohavné činy robili obyvatelia krajiny, ktorí tam boli pred vami, a preto sa krajina stala nečistou.

28 Nech vás nevyvrhne krajina, keby ste ju poškrvnil, ako vyvrhla národy, ktoré tu boli pred vami.

29 Lebo každý, kto by sa dopustil niektorej z týchto ohavností, osoby, ktoré by to urobili, budú vyhubené spomedzi svojho ľudu.

30 Zachovávajte teda moje nariadenia; nesprávajte sa ohavnými

zvykmi, ktoré boli pred vami, aby ste sa nimi nepoškrvnil. Ja, Pán, som váš Boh!“

LEVITIKUS,
KAPITOLA 20

13 Kto by spal s mužom tak, ako sa obcuje so ženou, obaja spáchali ohavnosť, musia zomrieť, ich krv bude na nich.

LIST SV. PAVLA RIMANOM,
KAPITOLA I

24 Preto ich Boh vydal nečistote podľa žiadostí ich srdca; a tak hanobili svoje vlastné telá

25 tí, čo Božiu pravdu zamenili za lož, uctievali stvorenia a slúžili radšej im ako Stvoriteľovi, ktorý je zvelebený naveky. Amen.

26 Preto ich Boh vydal nehanebným náruživostiam. Ich ženy zamenili prirodzený styk za protiprirodzený.

27 A podobne aj muži zanechali prirodzený styk so ženou a zahoreli žiadostivosťou jeden k druhému: muži s mužmi páchali nehanebnosť. Tak si sami na sebe odniesli zasluženú odplatu za svoje pohlúdenie.

28 A pretože si nevedeli vážiť poznanie Boha, Boh ich vydal napospas ich zvrátenému zmysľaniu, aby robili, čo sa nepatrí,

29 plných nepravosti, zloby, la-

komstva, ničomnosti, plných závisti, vrážd, svárov, ľsti, zlomyseľnosti; sú klebetní,

30 utŕhačskí, nenávidia Boha, urážajú iných, sú pyšní, povyšujú sa, vymýšľajú zlo, neposlúchajú rodičov,

31 sú nerozumní, vierolomní, bezcitní a nemilosrdní.

32 Hoci dobre vedia o Božom ustanovení, že tí, čo robia také veci, zasluhujú si smrť, nielen že to sami robia, ale aj schvaľujú, keď to robia iní.

LIST SV. PAVLA KORINTĀNOM I,
KAPITOLA 6

9 Neviete, že nespravodliví nebudú dedičmi Božieho kráľovstva? Nemýľte sa: ani smilníci ani modloslužobníci ani cudzoložníci ani chlipníci ani súložníci mužov,

10 ani zloději ani chamtivci ani opilci ani utŕhači ani lupiči nebudú dedičmi Božieho kráľovstva.

LIST SV. PAVLA TIMOTEJOVI I,
KAPITOLA I

8 Vieme, že zákon je dobrý, ak ho niekto správne používa,

9 pričom vie, že zákon nie je daný pre spravodlivého, ale pre nespravodlivých a nepoddajných, pre bezbožných a hriešnikov, pre zvrhých a svedákov, pre otcovrahov a matkovrahov, pre vrahov vôbec,

10 pre smilníkov, súložníkov mužov, únoscov, luhárov, krivoprišačníkov a pre čokoľvek iné, čo sa priechi zdravému učeniu,

11 podľa evanjelia o sláve blahoslaveného Boha, ktoré mi bolo zverené.

BSM

(Dokončenie z 1. strany)

Dedičstvo obklopené nostalgou za dávnomi nulými časmi monarchie. Toto spoločenstvo sprevádzalo generácie našich otcov a dedov. No stretávame sa s ním aj dnes takmer všade. Stretáme ho v interiéroch kostolov, kaplniek, na pútnych miestach, božích mukách a v nespočetných domácnostiach. Romano Guardini už v roku 1936 hovorí o tejto výtvarnej škole ako slabej umelecky i čo do náboženského výrazu. Hovorí, že jej matné, neživé a schematické výtvyry sa do nekonečna reprodukovali v sochách, obrazoch, bibliách, katechizmoch, až sa stali takmer kanonizovanými (L. Hanus, Romano Guardini - mysliteľ a pedagóg storočia, Lúč 1994). Kritiku tohto kultúrneho dedičstva nešetří ani L. Hanus v knihe „Umenie a náboženstvo“ (Lúč 2001). To isté dedičstvo má zrejme na mysli aj K. Rahner, keď vraví, že nie je ľahké spoznať kostol ako dom Boží, keď je prepchatý pseudogotikou (Kresťan v dnešnom svete, Dobrá kniha 1994).

Aj z tohto neživého, nostalgického, ale stále všadeprítomného kultúrneho dedičstva hľadala na mňa známa medzera. Nič nášho, nič slovenského tu nebolo. Čo bráni rozčeriť tieto stojaté vody? Prečo armádu replík nazarénskej výtvarnej školy, ktoré sa pohybujú na hranici - a neraz za hranicou - gýča, nemôžu nahradiť repliky diel našich starých i nových majstrov, diel podstatne silnejších a hlbších čo do umeleckého i náboženského výrazu? Patrílo by sa takto si pripomenúť aj naše umelecké skvosty, ktoré „odniesli“ za hranice Slovenska. Patrílo by sa pripomenúť si aj diela našich ľudových umelcov a zvýrazniť tak často prehliadaný rozdiel medzi výtvarnou a náboženskou hĺbkou ľudového umenia a plytkosťou - náboženskou i výtvarnou - tak populárneho zľudoveného gýča.

Nekritizujem spomínané obchody. Ony nemôžu predávať repliky diel našich umelcov, pretože prouto nejstávajú. Kritizujem nehoráznú všadeprítomnú diskretnosť, ktorá naše kultúrne dedičstvo prehliada a ignoruje, skrývajú ho pred svetom i nami samotnými. Je to kritika našej - našej kultúrnej atmosféry, ťažko dýchateľného cudzieho kultúrneho smogu, ktorý je v našom - našom hlavnom meste taký koncentrovaný.

V nádeji, že sa nadýcham čerstvého vzduchu, šiel som naspäť k Dunaju. Po pár krokoch som znova narazil na Schone Náchu. Znova, ale inak. Už som akosi nevidel zovňajšieho starého pána, ale predovšetkým chorého pomäteného človeka, ktorý má problémy s identitou. Problémy nielen s

Prechádzka mestom

vlastnou identitou, ale aj s identitou prostredia, v ktorom žije. Nie je si istý, kým je, kde a kedy, v akej dobe žije.

Vtedy som pochopil, prečo je dnes starý pán taký populárny.

Jeho diagnóza sa predsa tak verne zrkadlí v kultúrnej atmosfére dnešnej Bratislavy. Bratislava akoby dnes žila podobným životom, aký kedysi žil Schone Náci. Tiež má problémy s identitou, tiež nevie, čím je, kde a kedy žije.

Od tejto chvíle ma duch starého pána už nepustil. Verne ma sprevádzal po svojom pomätenom meste.

Ako som prichádzal k Dunaju, šiel som okolo sochy L. Štúra. Ešte tam stála. Vraví sa však, že na tomto mieste by mohla a mala stáť kópia jazdeckej sochy Márie Terézie od Jána Fadrusa. Namiesto sochy L. Štúra, pri Slovenskej národnej galérii a Slovenskej filharmónii. To je ale lokalizácia! Z tohto miesta by nám kópia krásneho súsošia mala estetickým jazykom rozprávať historické nezmysly (bližšie J. Urbánek, „O čom rozpráva zrútená socha“, Literárny týždenník 13. 1. 2010). Z tohto miesta by nám mala pripomínať bizarný odkaz milénarých osláv, nostalgicky spomínať na staré dobré časy, keď náš národ bol v agónii.

Stál som na nábreží Dunaja, ale kde, v ktorom meste? V Bratislave alebo v Budapešti? Genius loci celkom pomätený. Duch starého zovňajšieho pána akoby ovládal atmosféru tohto miesta.

Pár krokov a hľadel som na Dunaj, na jeho čudné mosty. Mosty tak zúfalo anonymné, zavesené kdesi vo vzduchoprázdnosti, celkom mimo konkrétneho času a miesta, úplne bez väzby na históriu mesta, na pôde ktorého stoja. Mosty v Prahe nesú mená významných českých osobností. Mosty v Budapešti sa ronako hlásia k osobnostiam, ktoré mali vzťah k histórii mesta. V kontexte tejto tradície hlavných miest Bratislava na nás cerí ako kultúrno-historické prázdno. Hic sunt leones.

Táto diera sa končí ešte na našom území, v Štúrove mostom Márie Valérie.

Od sochy L. Štúra je len na skok k budove Slovenského národného múzea. Socha T. G. Ma-

saryka tu ešte nestojí, ale čoskoro zrejme bude. Jej silueta sa už vo vzduchu črtá. Na Vajanského nábreží, pred budovou Slovenského národného múzea. Opäť lokalizácia za všetky drobné.

Nemala by na Vajanského nábreží stáť socha Vajanského? Nemala by pred budovou Slovenského národného múzea stáť socha Andreja Kmeťa?

Mali by tu stáť, ale nebudú.

V atmosfére dnešnej pomätenej Bratislavy nostalgicky spomínajúcej na staré dobré časy, keď slovenský národ sa mal stať vetvou na cudzom strome, dostane prednosť socha T. G. Masaryka. Odkaz našich slovenských osobností prehlší odkaz odinakaľa. Socha T. G. M. sa nám, ale predovšetkým Vajanskému a Kmeťovi bude prihovárať: „Niet slovenského národa. To je len výmysel maďarskej propagandy. Zakladáme na Slovensku školy. Musíme počkať na ich výsledky. O jednu generáciu nebude rozdiel medzi dvoma vetvami nášho národa“.

Kto pozná naše dejiny, pozná aj tento odkaz uverejnený vo francúzskom denníku. Bolo však správne a poctivé, aby bol explicitne uvedený na podstavci plánovanej sochy, aby každý okoloidúci pochopil hĺbku pomätenosti tunajšieho genia loci.

Tvrďý konflikt, ktorý mal Vajanský s Masarykom, je všeobecne známy. Dokonca sa povára, že Vajanský palicou naháňal svojho protivníka po Turčianskom svätom Martine. Ktovie. Ktovie, či dakedy o polnoci, či už na Jána alebo Silvestra, keď všeličo inokedy skryté možno uviedť, sa obaja starí páni neprebehli aj po bratislavskom nábreží. Možno bude Bratislava o jednu povest', o jeden tajuplný, ale zmysluplný príbeh bohatšia.

Ako som sa dolu nábrežím blížil k novej budove Slovenského národného divadla, zazrel som siluetu neďalekého Modrého kostola. Zaujímavá stavba. Bizarná po architektonickej stránke a bizarnější svojou symbolikou. Tento zvláštny kostol má svojho dvojníka. Model bratislavského Modrého kostola stojí v Mini-Europe po bruselským Atomiom ako symbol Slovenska. Do tejto funkcie ho osobne vybral generálny manažér

Mini-Europu Thierry Meeus počas návštevy Slovenska. Model Modrého kostola „inaugurovali“ za prítomnosti eurokomisára Jána Figeľa a starostu bratislavského Starého Mesta Petra Čiernika. Vďaka bruselskému modelu získal bratislavský Modrý kostol mimoriadny symbolický význam. Táto budova vyjadruje a zrkadlí naše národné bytie. Nie Devin, nie bratislavský Hrad a ani staroslávna Nitra, ale bratislavský modrý kostol. Výsostne uhorský kostol plný habsburských, uhorských a svätoštefánskych insignií bol postavený v čase najtvrdšej maďarizácie. Spolu so sudsednou školou sa mal podieľať na formácii študentov v duchu Apponyiho školských zákonov a tak prispieť k agónii slovenského národa.

Ako čítať túto symboliku? Necítiť v nej nostalgiiu za dobrými časmi starej monarchie a jej nedokončeným zámerom?

Málokde je génius loci tak hlboko pomätený ako práve na mieste tohto symbolu Slovenska. Rozlúčil som sa s týmto pomätencom a šiel ďalej.

Zakrátko som stál pred novou budovou Slovenského národného divadla. Ocitol som sa v priestore zvláštneho dialógu, ktorý táto budova vedie s neďalekým podivným pomníkom. Je to pomník generála, alebo pomník leva? Pomník štátnosti - ale akej? Stojí tesne na brehu Dunaja. Otočený k rieke oslovuje každého, kto sa plaví po Dunaji. Ťažko niekto môže postrehnúť, že postava zababušená v kombináze a stojaca hlboko pod levom je generál Milan Rastislav Štefánik. Ale vari každý rozozná v levovi umiestenom na vysokom pylóne aj symbol štátnosti - nie slovenskej, ale českej. Mnohých to môže zmiasť. Môže sa im zdať, že sú kdesi inde, skôr na Vltave ako na Dunaji. Môžu zažiť „illusion deja vu“, na chvíľu sa ocitnúť v ČSR.

V dnešnej Bratislave možno veru zažiť všelijaké divy.

Pomník leva - hoci stojí vonku na brehu - preniká aj do vnútra budovy SND. Z priestoru, kde sa návštevníci divadla počas prestávky prechádzajú, je pôsobivý výhľad. V prieluke medzi budovami vidno zozadu vysoký pylón s levom a za ním Dunaj. Generál M. R. Štefánik je ukrytý za pylónom. V budove Slovenského národného divadla je prítomný iba lev.

Opäť známe problémy s identitou, s menom, miestom i časom. V postave populárneho zovňajšieho pána z bratislavského korza je skutočne čosi symbolického. Jeho pomätenosť sa akosi preniesla do kultúrnej atmosféry nášho mesta.

JÁN URBÁNEK

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

Na zatrpknutý a melancholický list M. Gackea reagoval Tido J. Gašpar odpoveďou (z 2. dec. 1968), v ktorej sa usiluje vysvetliť a ospravedlniť svoje neobvyklé názory:

Drahý môj Mikuláš! K Tvojmu blížiacemu sa sviatku (t. j. k sviatku Gacekova patróna, sv. Mikuláša, ktorý sa slávi 6. okt. - pozn. F. V.) na stokrát a iskrenne Ťa pozdravujem. Bud' mi zdravý a šťastný! Boh Ťa požehnaj! No neľahko sa cítim, že kým Ťi vyslovujem najlepšie želanie, za ten čas v skutočnosti Ťa veľmi zarmucujem. Tvoj posledný list plný je trpkosti nad mojimi článkami.

Som zlý. Nevedel som Ťa potešiť. Prečo?

Pokúsil som sa hovoriť, poťažne polemizovať s našimi starými žalobcami. Uznám, že to bolo slabé. Ved' kto sú to vlastne títo žalobcovia? Takmer celá oficiálna verejnosť. Od začiatku to boli všetci demokrati, komunisti, neľudáci, židia a antifašisti. Od chvíle, čo prevzali nad Slovenskom moc, vyhlásili nás, bývalých vládcov, za zločincov. Celá mladá generácia dostala o nás obraz zloduchov. Boli sme nielen odsúdení, ale i strašne biľagovaní. Hana, ktorej sa nám dostalo, bola veľmi ťažká. Priamo sme boli zasypaní a zavalení nepeknými menami: „Vy ste zločinci, vy ste kolaboranti, vy nie ste Slováci, nikdy ste neboli, vy ste fašisti!“ Od chvíle, čo sa na slovenských poliach zlomila zástava smelého zápasu o ideál našej rovnoprávnosti a samostatnosti, nedostalo sa nám dobrého slova. Ktorí sme to prežili, zostali sme čušať pod zborniskom minulosti a zavalení špinou. Hľa, len čo som sa pohol, už ma za to Šujanovci - ako vravíš - znovu chcú pohnať na smrť.

Nie, nedá sa ešte hlasne hovoriť!

Pokúsil som sa vytrhnúť aspoň niekoľkých spod ruín a trochu oprášiť. Tisu a Tuku mi neuvěřnili, že som ich priveľmi pooprašoval. No, Slovenský štát som predsa trochu opravil a ukázal, že to nebola zrada na nikom, ale len chod dejín. Za zánik Republiky som nevinil Slovákov, ale len českú buržoáziu, ktorá Republika vládla. Kvalitu ľudáctva som nevidel vo fašizme, ale v oživenom nacionalizme a kresťanstve. Fašistický prímesok priniesol k nám vývoj. Odporcovia slovenskej rovnoprávnosti boli všetkému na vine. Tiež obľahčujúce okolnosti v židovskej otázke som uviedol. - Slovom pokúsil som sa aspoň trochu nás, obžalovaných, obhajovať.

Tak došlo i k otázke „chvilkových ľudí“. To je lapsus linguae. To je zlý výraz, uznám. V skutočnosti to má byť nie povahomerný, ale časomerný pojem. Pri čistopise to, ako aj iné štylistické chyby, zlé výrazy, budem hľadieť opraviť. To iba toľko znamená, že boli sme ľudmi chvíle. Všetci. Mňa nevynímajúc. Ale mohli nás prezývať takými alebo onakými - maďarónmi alebo Novoslovákmi, máloschopnými alebo spiatocníkmi - klérofašistami, fakt je, že sme slovenskú národnú pospolitost' i proti Čechom, i proti Maďarom, i proti Poliakom, i proti Nemcom obránili a zachránili. Slovenskosť svoju sme nezavdali. A druhou vecou bolo, že po prvý raz v dejinách, rátať od Svätoplukovcov, sme i bez Čechov, i bez židov, dokázali samostatne žiť. Vo víchrici vojny. To nie je malý dôkaz našej životaschopnosti.

Vedel by som o týchto veciach

FRANTIŠEK VNUK

Na margo spomienok Tida J. Gašpara

spievať dityramby, ale bol som skromný a povedal som si: „Ticho, moje staré ubolené srdce, neprehrádzaj sa veľmi!“ Preto som radšej naznačoval, že to ani nebola prvá garnitúra národovcov. Neboli to synovia svetla, ale názvom „Novoslováci“ som ich nijako nechcel ponižovať. Chápal som to podobne, ako Mladočesi alebo Mladoturci, alebo ešte lepšie - Újmagyarok. Nechcel som z týchto ľudí chvíle robiť nápadných svietivcov, ale opatrne som ich označoval síce za faktorov ťažkej, víchrovej chvíle, ale za celkom nevynikajúcich Slovákov.

Naznačím Ťi, čo som asi myslel. Tiež som túžil, aby po čiernych rokoch zavrnutia moja odsúdená generácia, moji vydedení a zatratení vrstovníci, boli pomaly zase uznani za príslušníkov slovenskej voľnosti a spolu s ich historickým dielom stali sa súčasťou našej národnej tradície tak, ako to naznačuje Števec. Preto som tu prvý začal týchto zohyzených Slovákov stavať do lepšieho svetla. Pravda, opatrne. Aby som nevzbudil zlú reakciu, pohovoril som i nelichotivé veci. Ale to sú malicherné veci. Hlavné je konštatovanie, že sa národne kladne činili. Situácia je taká, že som vždy mal na mysli slová, ktoré vo svojom diele Július Cezar Shakespeare dal do úst Octavianovi: „Nie oslavovať, ale pochovať som prišiel Cézara.“ Nie teda chváliť, ale aspoň troška slušného pochopenia pre svojich vrstovníkov som sa pokúsil vzbudiť.

Čas uctievania nie je tu!

Mach. Ani o ňom som nemohol podať len chváliteľný obraz. Skôr som sa pokúsil naskikovať náčrt temnosvitu. Pospolu nakropený čnosťami i chybami. Ved' ľudské dielo kde je bez vady? Život nikdy nebýva jednostranný. Nepozitívne slová jednotlivcov a la Morhác sú, pravda, malicherné. Predstierajú flaky chýb. Za podstatné považujem však to, že tam konštatujem, že jeho nacionalizmus kulminoval v takých vrcholoch, ktoré sa zhmožňovali v slobode a samostatnosti. Bez ohľadu na všetko ostatné, áno i na tradíciu, na všetky iné názorové zábrany, cez všetky staré náuky, staval ideál samostatnosti a za jeho slávu horlil. Hlásal - ako Štúr - že naspäť cesta nemožná, napred sa ísť musí!

A že som ho známkoval za nie veľmi najlepšieho ministra vnútra? Je to také neobvyklé? Nielen v divadle, ale i výstupy na politickom dejisku môžeme posudzovať - a že je to výborný hros, ten zase dobrý amoroso, vynikajúci komik a tak ďalej. Už vtedy som to cítil a teraz po predstavení nášho historického dramatu často na to myslím, že veru by som bol radšej, keby to bol ponechal

nejakému chladnému a rutinovnému juristovi. Často som si myslel, že ako podpredseda vlády nemal by byť zaťažený nijakým rezortom, ale voľne by sa mal zapodievať politikou a ideologickou problematikou.

Ja som to už povedal, a teraz Ťi to, braček, znovu vravím, že za šéfa propagandy nebol som súci, ani schopný. Málo a nie dôkladne som sa rozumel svojim úlohám. Nevedel som ich správne robiť. Aká hanba? Alebo aká pohana by to bola, keby

skreslené a pravdivé slovo.

Ináčej? Ináčej, hoci viem, že je to na Tvoju ranu slabý skorocel, skrúsené si vzdychám: „Bože môj, odpusť mi, očisti ma od všetkých poškvrn mojich!“

K Tvojim milým narodeninám (má byť meninám. Gacek slávil narodeniny v júli - F. V.) Ťi ešte raz posielam krásne pozdravenie. Tiež naš Ťa dajú pekne pozdravovať!

Bratsky Ťa objíma: Tvoj Tido.

Súčasne s Gašparovým listom dostal M. Gacek aj list od Vily Kovára, ktorý v svojej odpovedi zhrňa všeobecné čítanie tej skupiny slovenských intelektuálov, ktorí očakávali od Gašpara jasnejšie a mužnejšie slovo. V liste z 3. dec. 1968 V. Kovár takto komentuje Gacekove pripomenky adresované Gašparovi:

Drahý náš Mikuláš, predovšetkým Ťi idem zagratulovať k Tvojim drahým meninám, aby Ťa Pán Boh pri dobrom zdraví ešte dlho zachoval ráčil, aby sme sa z Teba ešte dlho mohli tešiť a Ty, aby si - ako Tvoj patrón sv. Mikuláš - plným priehŕstím rozdával dary ducha a potechy, ako si to robil doteraz! Živio!

Tvoj list adresovaný T. J. Gašparovi som veľmi pozorne prečítal a - bez dvorenia - bol som nadšený. Tak krásne, úprimne, otvorene a tak, aby sa ani Tido nemohol uraziť, tak by to hockto nevedel napísať. Šaňovi (Machovi) som Tvoju kópiu doručil. Bol veľmi spokojný a sľúbil, že Ťi iste napíše. Keď som mu spomínal Ferkov návrh: uverejniť Tvoj list v januárových Pohľadoch, dnes mi na to vravel, že pokiaľ on vie, v redakčnej rade sa niektorí postavili proti tomu a tak list asi neuvěřnija. Mal dlhé rozhovory so Šmalákom, s ktorým je po manželkinej stránke tak trochu v rodine a aj ten je Tidovými Pamätami celkom rozčarovaný a vraj, ako on vie, záver Pamäti je hrozný, pretože sa tam Tido hlási ku komunizmu. Tak má údajne vyznieť záver v decembrovom čísle.

Šaňo teraz chodí s prieduškami k lekárom a je prekvapený záujmom verejnosti o problematiku slovenského štátu. Niektorí vtedy, keď vynášali nad nim rozsudok, len maturovali. Tým väčší záujem majú teraz, aby sa dozvedeli skutočnú pravdu.

Šaňo sa dostal k veľmi zaujímavej a vzácnej knihe, ktorá vyšla kdesi v zahraničí a ktorú napísal

Stano Mečiar a Ďurčanský. Má to byť akási Biela kniha o slovenskom štáte. Pozhánali tam obrovské množstvo materiálu zo všetkých archívov sveta a ide tam o nám doteraz neznáme dokumenty a faktá: hlásenia vyslancov zo všetkých končín sveta a všetko v súvislosti s rozpadom bývalej Č-SR a vzniku slovenského štátu. (...)

Šaňo sa veľmi dotkla pozornosť, keď vravel, že ho pozval Ludo Zúbek k sebe, aby ho nahovoril, aby si podal žiadosť o finančnú pomoc, keď bude písať pamäti. Dokonca mu žiadosť naklepal na stroji a odovzdal na patričnom mieste a teraz kedysi mu vravel, že po vyjdení tých Tidových pamätí vidí u niektorých členov komisie rozpaky, či mu pomoc prísúdiť. On má len 432 korún penzie a visieť takto len na daroch detí je mu veľmi nepríjemné, i keď ho deti majú veľmi rady. (...)

Veľmi som zvedavý na Tidovu odpoveď. Sľúbil mi ešte 4. novembra, že Ťi k meninám napíše, nuž bude mať teraz dva dôvody. Ja by som mu napísal až k Vianociam, až uvidím, čo Tebe o celom napísal. (...)

Dnes som sa v Bratislave stretol s p. Poliakom, čo bol s Tebou vtedy u nás v Trnave. Chváli sa mi, že si mu už písal a že aj on Ťi napísal, či by si prijal na rozhovor Hanu Poničkovú, redaktorku Smeny.

Pekne si Ťa pozdravujem a vrelo objímam. Tvoj Vilo.

Mikuláš Gacek takto odpovedal V. Kovárovi (18. dec. 1968):

Vilo môj, keď som povedal „a“, musím povedať aj „b“. Nech sa kľiesni, čo je v piesni... List, v ktorom som reagoval na kapitolu nášho Tida Gašpara „Medzi chvíľkovými ľuďmi“ jeho Memoárov v 9. a 10. čísle Slovenských pohľadov, som Ťi z kópie dal prečítať - nuž, prečítaj si aj jeho odpoveď. Posielam Ťi text Gašparovho listu, datovaného 2. XII. 1968 od slova do slova. (...)

Podistým, Vilo môj, domýšľaš, že s odpoveďou Tidovou nebudem, nemôžem byť spokojný. Akosi nechlapsky, naivne si predstavuje, že keď z čistopisu Pamäti tie odložené miesta, čo mu ako nedomyslené a nepravdivé vyčítam, „vynechá“ a v knižnom vydaní „chyby opravi“, že tým už absolútne dosiahne. Ja jeho skrúsené pokánie, jeho mea culpa a vzdych nepotrebujem. Pripomína mi to povestného mnicha Rasputina z konca cárstva Nikolaja II., ktorý svojim ctiteľkám z aristokratických kruhov hlásal: Ne soglešiš, ne pokaješja - ne spasešja... Teda najprv nahrešiť, narobiť zla, a potom sa kajajť, odmodliť všetky hriechy...

A obávam sa, že Tido moju intenciu ani nepochopil: pokúša sa - ako sám hovorí - ospravedlňovať sa, očistiť svojich vrstovníkov, hľadať milosť u svojich „starých žalobcov“, ktorí ho potupili, pošpinili, ešte aj dnes (táki Šujanovci!) volajú pomstu na jeho hlavu! „Tým ja - vraj - nemôžem spievať o nás chválospevy“... Kto to od neho žiadal? Sám šéfredaktor Pohľadov mi otvorene vravel: „Rozprávali sme s ním v N. Zámkoch. Nechceli sme od neho Pamäti načerveno zafarbené“... Čo som sa mu nahúdol v svojich príhovoroch i za návštevy uňho v 1966. roku: jedině fórum, pred ktorým sa Ťi hodno spovedať, otvárať dušu, je národ - jeho budúce, slobodnejšie a spravodlivejšie generácie.

Smutný som a zronený z Tidovho

listu, Vilo môj! Nič dobrého mi nevestí jeho pokorný a pokorujúci, trochársky tón. Len si všimni:

„...aspoň trochu vytiahnuť spod rúin a oprášiť“...

„...predsa som Štát trochu opravil a ukázal“...

„...aspoň trochu som nás obžalovaných obhájl“...

„...opatrne som Novoslovákov označil“...

„...opatrne, aby som nevzbudil zlú reakciu“...

A hneď - že to „neboli synovia svetla!“... Teda boli synovia temna?!

Všetko toto, možno v inej forme, Tidovi napíšem, no ešte vyčkám, aké prekvapenie ma ohúri v decembrových Pohľadoch. Píšeš, že redakčná rada SP (Slovenských pohľadov) je proti uverejneniu môjho kritického slova... Nič mi ešte šéfredaktor neoznámil... Ak sa rozhodnú list publikovať, aj o tom by som Tidovi otvorene napísal. Nech sa nič za jeho chrbtom nerobí.

A naozaj: prosím Ťa - boli sme sa dohovoriť, že mi kópiu listu pošleš. Nemám ho poslať. Nerád, keď také veci kolujú medzi ľuďmi, hoci napríklad takí Strmeňovci, Staškovi, Mečiarovci by mali o nich vedieť. (...) Tvoj Mikuláš Gacek.

P. S. Tento preklep listu Tida J. Gašpara si ponechaj. Nepotrebujem ho.

Vilo Kovár v svojej odpovedi (z 20. dec. 1968) písal:

Drahý môj Mikuláš, tak túžobne som čakal tento list a len preto som Ti neposielal tú kópiu, lebo som stále čakal, že už-úž musím dostať od Teba nejakú správu... A dočkal som sa a hneď Ti aj pišem a príkladám prirodzene aj žiadajú a čakajú kópiu. (K tomu len toľko, že Šaňo/Mach/ mal z listu veľkú radosť, no nevidí nijakú možnosť, ako to všetko odčiniť. Vynechať to v nejakom knižnom vydaní je nedostačujúce, pretože budú Tida obviňovať z prekrúcania a prípadne, že tak urobil pod nátlakom „Novoslovákov“...)

Pred 14 dňami sa stretol ŠM (Šaňo Mach - F. V.) po prvý raz s Lacom Novomeským - u Šmatláka. Šmatláková manželka pochádza z Palárikova - Slovenského Medera a je dokonca v akomsi vzdialenom príbuzenstve s Machovcami. Trvalo to 6 hodín, od 17. do 23. hod. a s tým, že to bol začiatok a že sa bude v týchto schôdkach pokračovať. Šmatlák vraj nevedel pochopiť, ako je možné takéto priateľské stretnutie aj objatia - ba aj so slzami, najmä u Laca - medzi dvomi, čo sú na náprotivných stranách. Hovorilo sa o všetkom, pravda, zbežne, informatívne a Laco veľa uznal a len Šaňa žiadal, aby to všetko napísal, najmä skutočnosť, že sa samostatnosť nevyhlasovala pod nátlakom Nemcov, ale predovšetkým z vôle Slovákov... Vraj to aj „oni“ - komunisti - veľmi potrebujú najmä pri ich terajšom postavení.

Šaňo mu vytykal, ako sa môže tak oficiálne luhat v súvislosti s udalosťami koncom augusta 1944, že to bola vec komunistov a že za nimi išiel celý národ..., lebo veď oni sami museli najlepšie vedieť, že išla za nimi „mizivá“ menšina a to ostatné tiahlo s nimi zo strachu pred následkami momentálnymi i budúcimi po skončení vojny, ktorú Nemci zjavne prehrávali. Laco to uznával, ako aj spontánnosť postoja proti (Sovietskej) zväzu v augustových dňoch tohto roku.

Vrcholom bola krásna epizóda, keď si spomínali, že v roku 1951 boli spolu v Ruzyni - teda v tej povestnej väznici - obaja vedeli, že sú tam, no nikdy sa nevideli: Laco ako vyšetřovateľ, Š(aňo) ako pripravovaný korrupčný svedok proti nemu. Š(aňo) mal aspoň tú výhodu, že mu - ako už odsúdenému - dávali knihy na čítanie. Aj keď to bolo stále to isté - Stalínove spisy a pod. - jednako sa mu dostal do rúk aj Gončarovov Úšust, a Š(aňo) si ho pomaly čítal a meditoval pri tom. Raz našiel na ktorej strane na WC papieri Lacovým rukopisom napísanú jednu báseň. Zdalo sa mu, že tu ide o premyslenú akciu: dokázat' obom, že spolu udržovali a aj tu udržujú spojenie, styky. Nič nebolo ľahšieho, ako papier zničiť. Lenže báseň sa mu páčila. A tak sa ju naučil naspamäť a na začudovanie všetkých prítomných ju aj pekne zarecitoval celučičkú-celú. Lacovi zvlhli oči. Napísal vraj podobných básní niekoľko desiatok, no ani jedna sa nezachovala, len táto a len tým, že sa ju Š(aňo) naučil naspamäť. Šmatlák si ju zapísal. Laco Šaňa nahovárал, aby v každom prípade písal.

Hovorilo sa aj o Tidových Pamätiach, najmä o tých v 9. a 10. čísle Pohľadov a Laco N. sa vyslovil, že od tých čias, čo vtedy koncom jari 1945 Tido tak „hrozne“ rečnieval, nevláďže od neho prečítať ani tieto Pamäti. (To tiež nie celkom správne). Sľúbil Šaňovi, že mu pošle Dr. Gracu, aby sa dohovoriť na spôsob, ako to písať a komu to dať. Hneď na druhý deň predpoludním prišli za Šaňom z vydavateľstva Tatran a sondaovali možnosti vydať jeho prípadné spomienky. Ja som mu prišiel s niejakými novými knihami, ktoré som dostal a o ktorých som bol presvedčený, že ho vrcholne zaujmajú. Chodí pravidelne do univerzitnej knižnice a robí si excerpty. No popri tom aj doma číta pripravené veci. Sľúbil mi, že Ti iste napíše. Nevie, či tak urobí.

A teraz už k Tidovým poznámkam: máš pravdu, keď konštatuješ, že sa vykrúca, nechlapsky sa hovára, o čo mu išlo. Ani to ho nemôže ospravedlniť, že nerátal s vydaním - tým vari ešte horšie. Hovoril som s veľa známymi a nikto nevie pochopiť, prečo to takto píše.

Pred chvíľou som sa konečne po dlhom čase stretol - cestou zo služobnej cesty z Harmónie - so Šikulom. Vrátil sa z filmovania len dnes ráno. Ani tu sa nedalo vyhnúť reči o Tidových Pamätiach a aj on krútil a krútil hlavou, čo tým chcel Tido dosiahnuť. Neziskal si sympá-

tie ani protivníkov, pretože tí sa na mnohé „naše“ otázky už teraz celkom ináč pozerajú. Ináč Šikula veľmi ľutuje, že sa s Tebou nestretol, keď si tu bol na jeseň a tak, ak mieniš prísť medzi sviatkami, avizuj aspoň karotkou, aby sme zariadili nejaké stretnutie s ním.

Oddaľoval som Tidovi napísať, ale teraz mu už napíšem. O Tvojom liste a jeho odpovedi pomlčím. Veď aj mne hovoril, že keď sa ho pýtali, či je ochotný písať

narodeninám sa teším a vynaložím všetko úsilie, aby si ich spomenuli všetci naši, roztrúsení po celom svete.

O Andričovi som napísal, no to, čo napokon vyšlo, bolo len neuspriadané torzo, lebo ja som to napísal krajšie - aspoň si tak myslím - ale v redakcii mi to „zošlahali“, vraj kvôli miestu. Senečičovi som však poslal pôvodinu.

Ozaj ani neviem, či som Ti písal o tých dvoch číslach chorvátskeho

kultúrneho časopisu „15 dana“. V júnovom čísle tam vychádza preklad Šikulovej Manduly a v októbri čísle fotografia Šikulova, ako aj celý rozhovor, ako vyšiel v Pohľadoch, fotokópia toho protestného letáka, ktorý v poslednej chvíli vložili do augustového čísla Pohľadov a ďalšie zaujímavosti z nášho života. Chcem o tom čosi napísať. Obe čísla mám zatiaľ doma, ale chcem ich odovzdať, podľa Senečičovho želania, Šikulovi. Ak by ste do Nového roka prišli, podržal by som si ich, aby som Ti ich mohol ukázať.

Dúfam, že môžem voľný preklep Tvojho listu dať prečítať Šaňovi, aby videl, ako sa vyvíja situácia okolo októbro-

vých Pamäti. A Tvoj list Tidovi určite budú mať všetci spomínajú, prípadne aj iní naši priatelia, ktorí musia vedieť pravdu.

Nuž a na koniec: želim Ti radosť - v kruhu Tvojich najbližších - a milé Vianoce, veľa lásky pod Ježiškovým stromčekom a v novom roku veľa Božieho požehnanie - Tebe i všetkým Tvojim najdrahším!

Tieto ukážky z korešpondencie Gacek-Gašpar-Kovár názorne ilustrujú reakciu slovenskej čitateľskej pospolitosti k ukážkam z Gašparových Pamäti, ako ony vychádzali v Slovenských pohľadoch. Knižné vydanie, ktoré sa pripravovalo, by bolo určite vyvolalo živú diskusiu. Ale prišiel do toho zásah zvonka. Bratská pomoc Sovietskeho zväzu a jeho satelitov radikálne zmenila situáciu na Slovensku. Atmosféru uvoľnenia nahradila tvrdá normalizácia, ktorej cieľom bolo obnovenie stavu pred rokom 1968. Obet'ami normalizácie sa stali aj čelní predstavitelia obrodného procesu na kultúrnom poli. Výsledok bol, že z plánovaného vydania kompletných Gašparových Pamäti vyšla iba nepolitická časť Zlatá fantázia (1969).

Po páde totality sa slovenská verejnosť dočkala knižného vydania

Pamäti. Zásluhou Gašparovho vnuka Borisa Zalu vo vydavateľstve Spolku slovenských spisovateľov vyšiel prvý zväzok Pamäti v r. 1998 (286 strán). Autor v nich opisuje svoje detstvo a mladosť, svoje literárne začiatky a vstup do verejného života. Druhý zväzok vyšiel v r. 2004 (184 strán) a zachycuje životné osudy autora približne od r. 1922 asi tak po rok 1945.

Očakávalo by sa, že v bezcenzúrnem období obnovené Slovenskej republiky sa do rúk čitateľa dostanú Pamäti v svojej pôvodnej podobe, ako sú uložené v Literárnom archíve Matice slovenskej v Martine. Dočkali sme sa však iba deravej verzie originálu. Vydavateľia dielo podstatne skrátili. Kým pôvodina pozostáva približne z 1 300 strán, uverejnené dva zväzky majú iba 470 strán. Myslím si, že to je nielen na škodu veci, ale aj krivda autorovi. Už porovnanie s úryvkami, ktoré vychádzali v roku 1968, ukazuje, ako drasticky zasahovali vydavateľia do pôvodného rukopisu. Z kapitol uverejnených v Slovenských pohľadoch je do knižného vydania v celosti zahrnutá iba apoteóza Vladimíra Clementisa. (Kapitola „Herold svitania“, ktorá v knižnom vydaní je uvedená pod titulom „Herold červeného svitania“ na s. 99-108). Chýbajú veľmi zaujímavé a cenné (i keď subjektívnym autorom a duchom doby poznačené) kapitoly ako: Slovenský štát, Pohľad zvonku, Na čele propagandy, Fašizácia života, Kalvária židov, Povstanie, Medzi chvíľkovými ľuďmi, Ďalší spoludejateľia...

Tido J. Gašpar mal bystré pero a prenikavé oko pri charakterizovaní známych i menej známych osobností. Ako to ukázal v diele Trvalé svetlá (1934), vedel vykresliť živé a pútavé portréty ľudí, s ktorými sa stretával. V Pamätiach podáva svojské pohľady a hodnotenia takých postáv slovenského verejného života, ako bol Jozef Škultéty, Štefan Krčméry, Matúš Dula, Martin Rázus, Miloš Vančo, Janko Mudroň. V II. zväzku Pamäti má osobitnú kapitolu „Slovenské politické osobnosti“ (s. 59-108), kde pred čitateľom defilujú známe postavy slovenských dejín: Milan R. Štefánik („veľký Vyvolený“), Vavro Šrobár, Martin Mičura, Andrej Hlinka („ohňojazyk slovenského ducha“), Ferdiš Juriga, Milan Hodža, Vlado Clementis, Karol Sidor, Andrej Cvinček, Karol A. Medvecký, Štefan Osuský a ďalší.

Ešte vydaterejšie sú Gašparove perokresby literárnych postáv ako Hviezdoslav, Kukučín, Vladimír Roy, Ivan Krasko, Jozef Gregor Tajovský, Janko Jesenský, František Votruba a ďalší. A ktovie, komu ešte Gašpar venoval pozornosť v neuverejnených kapitolách svojich Pamäti. Treba len ľutovať, že pripravovatelia Pamäti nepokladali za vhodné sprístupniť dnešnej čitateľskej obci portréty Jozefa Tisu a Vojtecha Tuku, o ktorých Gašpar píše v liste Gacekovi, že redaktori Slovenských pohľadov mu ich odmietli uverejniť.

Svojim priateľom Tido J. Gašpar písal, že jeho Pamäti budú o tom, „ako sa čas prejavoval vo mne a ako som sa ja formoval v čase.“ Zo skrátenej knižnej verzie jeho Pamäti si čitateľ bude môcť vytvoriť iba neúplný obraz jeho životných osudov. A to je škoda.

Tido J. Gašpar

Veľa významných slovenských cirkevných a kultúrnych dejateľov je verejností takmer neznámych.

Donedávna medzi nich patrili aj kňaz, hudobník, zbormajster a misionár don Jozef Strečanský. V Roku kresťanskej kultúry si pripomíname 100. výročie jeho narodenia a zároveň 25. výročie úmrtia.

Don Jozef Strečanský sa narodil 18. marca 1910 v Špačinciach ako prvý z ôsmich detí Leopolda Strečanského a Barbary rod. Nádaskovej. Patrili medzi prvých žiakov novozaloženého saleziánskeho gymnázia v Šaštíne. V roku 1927 sa stal saleziánom v Radne (Slovensko). Za kňaza bol vysvätený 4. júla 1937 v Ľublani. Vrátil sa do Šaštína, kde pôsobil ako pedagóg a v roku 1938 sa stal profesorom na Biskupskom gymnázium v Trnave. Venoval sa hlavne hudobnej výchove a založil spevokol Trnavskí saleziánski speváčikovia, ktorý sa čoskoro stal známym nielen na Slo-

Verný syn dona Bosca

Don Jozef Strečanský sobáša

vensku, ale aj v zahraničí, účinkovali hlavne na primíciách, rôznych akadémiách, v Slovenskom rozhlase, aj v Slovenskom národnom divadle v Bratislave. Don Strečanský bol nielen ich zbormajstrom, ale aj autorom piesní ako V dolinôčke, Slovensko moje, Na jemných krídlach mája, Celý vesmír sa ti korí, Keby som bol vtáčkom, Vínečko červené. Mnohé z nich zľudoveli. Skladal aj operetky ako náboženskou tematikou ako napríklad Podivná socha, Kaplnka v lese, Rybári, rybári, Mikuláš prichádza. Taktiež je autorom slov k piesni Matka Božia trnavská, ku ktorej hudbu zložil Mikuláš Schneider Trnavský a jej tóny znejú hlavne na každoročnom deviatniku k úcte Panny Márie trnavskej v bazilike minor sv. Mikuláša v Trnave. Ich vystúpenia sa tešili veľkému záujmu a odmenou vždy bol obrovský potlesk.

Známy trnavský historik Hadrián Radváni v knihe Kňaz s harmonikou si zaspomínal takto: „Pripomeniem ešte jedno vystúpenie na Štrbskom plese v roku 1942. Na troch čínoch boli rozmiestnení Trnavskí saleziánski speváčikovia, don Strečanský bol na strednom aj s harmonikou. Spievali skladby z operety Rybári, rybári, a potom talianske melódie striedané piesňami z vlastnej tvorby. Pri plese bolo veľa domácich aj hostí, ktorí ne-

ustále volali nielen na slávu speváčikom, ale pýtali si i prídavky. Boli to skoro dve hodiny krásneho spevu, ktorý sa ozýval našimi Tatrami“. Keď s uznaním niekto povedal, že je aj veľmi dobrý režisér, don Strečanský ukázal prstom hore a povedal, že najlepší režisér je práve tam.

Po nástupe komunistckej moci ho predstavení „ukryli“ do Malého seminára v Komárne, ale aj tu neušiel pozornosti ŠtB. V poslednej chvíli sa mu podarilo uniknúť a preplávať rieku Moravu do Rakúska. O svojom úteku porozprával 15. októbra 1978 v Ríme spolubratovi Ernestovi Macákovi, ktorý ho, priam ako detektívku, uverejnil vo svojej knihe Utečenci pre Krista. V zahraničí ďalej študoval hudbu a v roku 1952 ho hlavný predstavený saleziánov dona Bosca vyslal do Belgicka, kde podchytil hlavne mladých ľudí, ktorými boli preplnené utečenecké tábory. Zabezpečil im bývanie stravu i možnosť študovať, prípadne vyučiť sa remeslu. Pomáhal mu ďalší slovenskí saleziáni Rafael Černý, Augustín Lovíšek, Ján Tocký, Štefan Škorčík. Každý jeden z nich by si zaslužil samostatný článok, prípadne knihu. Zomrel 22. júna 1985 v St.-Ode pri Tenneville v Belgicku a pochovaný je na saleziánskom cintoríne v Grand-Halleux. Jeden z jeho európskych farníkov veľmi výstižne po-

vil, sa spievalo a tancovalo. Známa je aj veta, že od večera do rána, Strečanský nám vyhráva. Harmonika a don Strečanský boli zajedno.

V roku 2000, pri príležitosti nedeľných 90. narodenín svojho slávneho rodáka, obec Špačince pri Trnave mu odhalila na kostole pamätnú tabuľu. V roku 2005 bola donovi Strečanskému odhalená pamätná tabuľa aj na Arcibiskupskom úrade v Trnave. Hnutie kresťanských pedagógov Slovenska k jeho stému výročiu pripravuje zborník, ktorý bude prezentovaný v Trnave, v rámci tradičných Trnavských dní pokoja a porozumenia. Budú to spomienky jeho rodiny, študentov a speváčikov. I keď mnohí boli taktiež prenasledovaní, v živote sa väčšinou veľmi dobre uplatnili.

Tohtoročné sté výročie narodenia si jeho rodáci pripomenuli zádušnou sv. omšou 17. marca 2010 v miestnom kostole a nasledujúci deň bola zádušná omša aj bazilike minor sv. Mikuláša v Trnave a následné položenie kvetov k pamätnej tabuľi. Hlavné oslavy sa konali na svätodušnú nedeľu v jeho rodnej obci, ktorá má z okolitých obcí najväčší počet kňazov-saleziánov. Máj je mesiacom Márie, ktorej vrúcny ctiteľom bol aj don Strečanský. V kostole Narodenia Panny Márie, privítal správcu farnosti vdp. PaedDr. Mgr. Ľuboš Hašan vzácných hostí, Mgr. Pavla Zemka, Th.D., generálneho vi-

kára a saleziána Mgr. Vladimíra Študenta, SDB, farára na Kopánke v Trnave. Slávnostnú homíliu predniesol pán generálny vikár a sv. omšu skrášnel spev cirkevného zboru spolu s folklórnym súborom pod vedením Jozefa Slezáka, aj piesňami dona Strečanského: Na jemných krídlach mája, Ó Mária, Matka naša, Každý rok keď príde máj a Oslavujeme, poďakujeme. Mládežníci v kroji pekno slovenčinou čítali z písma a prosby. Po svätej omši sa pri pamätnej tabuľi prítomným prihovril a kyticu vďaka položil starosta obce Ľubomír Matlák.

Tak ako sa špačinský kostol zaplnil veriacimi aj z blízkeho okolia, tak isto boli po obede obsadené všetky stoličky v kultúrnom dome. Prítomná bola aj posledná žijúca sestra Brigita Čerešňáková, bratrance a sesternice z rozsiahlej rodiny Strečanských a po matke Nádaských. Prihovril sa im ich duchovný otec Ľuboš Hašan a salezián Vladimír Študent a starosta obce Ľubomír Matlák. Pozreli si veľmi citlivo spracovaný krátky film o ich rodákovi donovi Jozefovi Strečanskom. Veľmi milé bolo vystúpenie žiakov Základnej školy v Špačinciach, prednes básní, spev a tanec. Program vyvrcholil vystúpením FS Špačinčanka pod vedením ich zbormajstra Jozefa Slezáka, ktorý ich sprevádzal na harmonike. Zazneli najznámejšie a najobľúbenejšie piesne dona Strečanského. Prekvapením bolo aj vystúpenie dvoch mladých harmonikárov. Celé podujatie s citom a znalosťou reálií moderovala Anna Huttová.

Don Jozef Strečanský s humorom jemu vlastným povedal, že keď si ho Najvyšší povolá, nejaký čas si pobudne v očistci a potom mu sv. Peter prideli nejaký ten obláčik, kde si bude čítať knižky a počúvať platne, na ktoré na zemi nemal čas. Tí, čo ho dobre poznali hovoria, že dlho neodpočíval, ale založil nebeský spevokol, ktorý Pánovi Bohu spieva slovenské piesne. Na svätodušnú nedeľu bol v Špačinciach krásny snečný deň. A na tom jedinom obláčiku, ktorý plával nad jeho rodnou obcou, určite sedel don Strečanský a nebeskou internetovou poštou poslal email: „Drahí rodáci, mám Vás rád, som na Vás hrdý, že ste si zachovali vieru v Boha a lásku k svojej krajine“.

MARGITA KÁNIKOVÁ
Foto: rodinný archív

Don Jozef Strečanský s rodičmi

Theodor Herzl
Židovský štát
Praha, Academia 2009

Táto malá, útlá knižka vystihuje pokus o moderné riešenie židovskej otázky na prelome 19. a 20. storočia. Na 124 stranách vreckového formátu sa autor venuje štyrom okruhom tejto problematiky. V úvode analyzuje vtedajší stav predovšetkým európskeho židovstva. Antisemitizmus už pramenil len z hospodárskych otázok. Po Francúzskej revolúcii náboženské dôvody ustupovali do pozadia. Autor sa riešením tejto otázky začal venovať až po Dreyfusovej afére vo Francúzsku. Pretože sa jeho zdravie nezlepšovalo, nasadil horúčkovitú pracovnú tempo. Ako novinár mal kontakty a preslávil sa obranou odsúdeného dôstojníka Dreyfusa. Tak sa stal v židovských kruhoch významným činiteľom. Ním sformulovaný sionizmus mal všetky znaky európskych nacionalizmov. Tie boli reakciou na útlak vtedajších režimov. Jeho nový smer sa vyznačoval fenoménom antisemitizmu. Autor to zhrnul do jednej zloženej vety: „V židovskom štáte budú Židia viac chránení pred útlakom než v diaspore; a nie je dôležité, kedy ten štát vznikne, ale že vznikne!“ Sympatie k tomuto programu začali oslabovať vnútrožidovské trenice. Židovstvo v západnej Európe podľa hlo osvietenstvu a následnej asimilácii. Cítili sa modernými a pokrokovými (sefarditi - prírod z Hispánie). Východní oproti tomu boli premoženi, chudobní, nábožní, ale nahustení od čias Kataríny Veľkej do západného Ruska v 150 km širokom pásme od Baltu po Odesu. Z chlapcov iba jeden sa mohol oženiť, ostatných odvieďli do armády na Sibír. Preto utekali do Palestíny cez Kaukaz a zakladali tam kibuce už pre rok 1900. Západní židia ich mali za zaostalých a tmárskych. Preto aj emigrácia do USA sa regrutovala z východu. Tento negatívny vzťah k nim vystihuje David ben Gurion v stati „Od triedy k národu“ (1933): „Sionistické hnutie... znamená presadiť masy vykoristených, zbídačených a neplodných Ži-

dov, ktorí parazitujú na cudzom ekonomickom spoločenstve... a naučiť ich produktívnemu a tvorivému životu!“

Toto hnutie bolo revolučné, lebo siahlo na základy ortodoxie. Začalo sa realizovať v krúžkoch ako revolta proti základom tradícií mnohých storočí, beznádejne zúžiacich po spásu. Takto sa sionizmus stal nepravým mesianizmom. Všetko posvätné bolo nahradené falošnými modlami nacionalizmu a socializmu (rabín Josef Samuel Bloch). Preto ten odpor ortodoxie, ktorá očakáva podľa Biblie obnovu Izraela až po príchode Mesiáša. Ortodoxní rabíni obvinili T. Herzla, že vytvorením štátu Izrael odďaľuje príchod Mesiáša.

Theodor Herzl bol však rozhradený človek a vedel, že potrebuje pomoc a sympatie aj Nežidov. Preto pripúšťal účasť na štáte aj prosionistickým kresťanom, moslimom, zenbudhistom a iným. Takto nakoniec získal pomoc i sympatie u špičiek vtedajšieho sveta: lord Balfour, Winston Churchill, neskôr Harry Truman a ďalší. Odporcovia sa združili v organizácii Neturej Karta, a to aj v Izraeli, v USA a vo Veľkej Británii. Títo odsudzujú izraelských rabínov a nepriznávajú im legitimitu mimo Izraela. Podľa nich neoholená tvár s bradou nie je základným atribútom ortodoxie. Bazilejský kongres sionistov zaznamenal ich víťazstvo medzi židovstvom. Nový plánovaný štát bol definitívne situovaný na územie Palestíny. Herzl dobre poznal svojich odporcov, a preto mal v talóne aj Argentínu (bolo tam preveľa moderných židovských fariem), Cyprus, Kongo, Ugandu. Jeho, ako asimilovaného Žida, tradícia netrápila a nezaťažovala. No nepochodil u sultána v Istanbule. Preto nakoniec oprel svoju nádej o kruhy vo Veľkej Británii. Táto dostala po prvej svetovej vojne Palestínu ako svoj mandát. Sionistov neprekvapil ani Stalinov pokus vybudovať pre sovietskych Židov autonómnou republiku Birobidžan na Ďalekom východe v oblasti rieky Amur, ktorá tam dodnes živorí. Herzl bol presvedčený, že Židia privedú do Palestíny západnú civilizáciu a pokrok. Predpo-

kladal, že palestínski Arabi prejavia za to vďačnosť.

Až do roku 1920 bol na tom území relatívny pokoj. Keď však vyšla Balfourova deklarácia o budovaní „Židovskej Domoviny“ na území Palestíny, Arabi sa znepokojili. Židovský „Národný fond“ na výkup pôdy od palestínskych arabských boháčov kupoval pôdu arabských roľníkov, ktorí na nej pracovali iba ako nájomníci. Bohatí majitelia pôdy žili totiž mimo Palestíny v Káhire, Beyrúte, Istanbule a v Damašku. To sa podobalo na neskoršiu Hitlerovu tézu: „Ukraina ohne Ukraine.“ Takto sa začali v tureckom parlamente prvé žaloby na Židov. Na nakupovanie pôdy však sionisti mali dostatok dolárov, aj na preplácanie a podplácanie, čo bolo v arabskom svete celkom bežný jav (bakšiš). Pred vznikom štátu Izrael sa takto zmocnili 20% palestínskej pôdy. O kultivovanie pôdy sa staral so svojimi dolármi barón Edmund James Rothschild. Dodával im aj poľnohospodárske stroje a stavebné materiály. Medzi obyvateľstvom prevládala Strana práce s ľavicovým zameraním. V jednotlivých miestnych potýčkach Židia víťazili a okupovali vždy nové územia. Obyvateľstvo húfne opúšťalo svoje dediny a mestečká, ktoré izraelská armáda zrovnávala so zemou a na zborenskách vysadila lesy.

Rozvoj Izraela je dnes všeobecne známy vzhľadom na rozvoj turistiky do Svätej zeme. Vnútorne sú tam obyvatelia rozdrobení podobne ako Slováci: majú vyše sto politických strán a hnutí. Neraz čo kibuc, to iné hnutie. No všetky doteraz vytvorené vlády - či už „tvrdé“, či „mäkké“ - starajú sa o rozvoj Izraela. V tom by mali byť príkladom aj pre Slovákov. Opozícia tam nepodráža vlastný štát. Turisti z celého sveta majú možnosť pozorovať tento sionistický „zázrak“ na zanedbanom arabskom Strednom východe.

Knižku Theodora Herzla treba vysoko hodnotiť, lebo autor nezakrýva svoje naplánované ciele a nebral nijaký ohľad na ortodoxiu. Jeho súčasníci ho neraz pokladali za fantastu, ale on bol predvídajvy a neústupný. Pre Židov sa stal skutočne veľkým realitom.

PETER STRÁŽNICKÝ

GLOSÝ O SLOVENČINE

Sekondhend

Teta Emeša je bohatá vdova. Nebohy strýčko jej zanechal dosť peňazí na knižkách, ale najmä okolo stovky hektárov v reštitúcii.

Teta má povest' trošku hlavatej, pomstivej, ale spravodlivej osoby. Potichu ju voláme teta Nemezis. V rodine sa traduje, že keď oslavovali osemdesiatku jej brata Filipa, odmietla prísť, lebo ten bol svojho času vyhlásil, že nemá rád snobov, čo chodia kupovať do Viedne obnosené kožuchy. Podobne sa zachovala aj v prípade promócií sestrinej vnučky, ktorá vyštudovala lesnícku fakultu, hoci jej teta vybavila právo v Bratislave. Za túto neposlušnosť teta trestala: na promóciu do Zvolena poslala kyticu upletenú zo sadeničiek pichľavého smrekovca opadáveho s fotografiou priečelia budovy právnickej fakulty v Bratislave, ktorú vlepila do prázdnej vkladnej knižky na meno promovanej.

Inak je s ňou fajn. Má dvojposchodový dom so šiestimi izbami a niekoľkými i manzardkami, ktoré poskytla bezplatne mladým rodinám z rodiny. Nechce za to nič, len presný výpočet ceny za elektrinu, vodu a plyn podpísaný všetkými, čo v dome na jej účet bývajú.

Najnovšie si zamyslela podnikat'. - Budem predávať to, nad čím vy všetci ohňate nos! - vyhlásila.

Rozhodla sa zriadiť vo svojom nadmennom dome malú predajňu obnoseného šatstva a obuvi, ako aj doplnkov k módnemu oblečeniu. - Nade to sekondhend a módný butik bude, pod jednou strechou! - rozhodla sa. - Dom je veľký, nevyužitý! - povedala, - iste mi pomôžete, lenivci!

Hneď sa aj pustila do príprav. Vyabila pôžičku, skočila na geodéziu. Prišiel veľký žltý bager, za bagrom nakladač s čelnou lyžicou a za nakladačom kultivátor. Stroje v priebehu poľdňa zmenili okolie našej (tetinej) vilky na nepoznanie. Do týždňa sme mali vyasfaltované nové prístupové cestičky aj položenú zámkovú dlažbu, vytrhané staré orechy okolo domu, vypilené jedličky a nasadené tuje. Do prípravných prác nasadila aj všetkých domácich, zamestnaných aj nezamestnaných, dve generácie.

Najväčší problém nastal pri výbere názvu podniku.

Čo má vyjadrovať? Relatívnu módnosť starších tovarov? Obnosenosť niekdajších luxusných trhákov? Ludovosť a dostupnosť? Ležérnu eleganciu? Nižšie ceny? Všetko má svoje výhody aj nedostatky.

Dali sme sa všetci do roboty. Že dačo vymyslíme.

Viaceri sme navrhovali vecné označenie obchodu, názov utvorený zo zrozumiteľných domácich slov. Krútili sme sa okolo „obnoseného šatstva“, „dobrej staršej obuvi“, „módy našich babičiek“, „nenáročnej elegancie“ a „zlacneného obchodu“. Niektorí sa prikláňali k „butiku“ bez prívlastkov. Navrhovali sme aj výraz „obchodik tety Nemezis“, ale len potichu. Bolo jasné, že k cieľu sa bližšie veľmi pomaly.

- Robiť dobrú propagáciu a reklamu nie je med' lizat'! - upozornila nás teta Nemezis na pravidelnej rodinnej porade pri čaji a zemiakovkej babe koncom týždňa. - Zavrtajte sa do veci hlbšie!

Ďalšie týždne boli naozaj horúce. Prelistovali sme všetky domáce módné a reklamné časopisy. Naštudovali sme, čo bolo dostupné v stánkoch aj na internete. Pracovalo sa od rána do noci, študovalo sa a diskutovalo sa v skupinách i v pléne, ozaj dôkladne. Takmer všetci sme po mesiaci tvrdej informačnej roboty slušne ovládali textílie, obuv, šperky aj bežnú bižutériu - aspoň na úrovni vedúcich oddelení ministerstva ľahkého priemyslu. Sesternica, ktorá po gymnáziu nemohla zohnať robotu a bola zapriahnutá do akcie na plný úväzok, sa pri hľadaní názvu solídne naučila po maďarsky, čiastočne aj po rumunsky, hebrejsky, španielsky a portugalsky, ba dokonca dnes už vie vyskloňovať aj niekoľko retorománskych slov.

- Prečo taká dôkladnosť v príprave?

Prečo toľký dôraz na public relations? - pýtali sme sa v duchu tety Nemezis.

Teta Nemezis pokladala za potrebné poznať všetko, čo sa týka možných vonkajších vzťahov podniku so spotrebiteľským okolím i s výrobou. Najviac potrebovala vedieť, ako sa podobné obchodíky pomenúvajú v zahraničí.

Naznášali sme do domu dve veľké kopy cudzích reklamných a odborných časopisov, z ktorých sesternica robila po nociach podrobné rešerše, a my sme ich po návrate z roboty v tetinej jedálni vyhodnocovali.

Po mesiaci ideme za tetou Nemezis.

- Máme čosi, ale nevyzerá to nádejne! - vravíme opatrne. - Všade vo svete majú s označovaním podobných obchodov problémy!

- Ukážte? - kázala nám teta Nemezis položiť výsledky prieskumu na stôl.

Položili sme na stôl obligátnu zmes: secondhand, second-hand s pomlčkou, second-hand elegance, second-hand future, sekondhend upravený podľa našej výslovnosti, sekondhend-fashion, sekondhend-butik, dokonca sekondhend-boutique.

Nebola to ono.

Pokúšali sme sa o názvy v čistej slovenčine. Nadhadzovali sme zachované šatstvo, nosené šatstvo, starší tovar, lacný nákup, výhodný nákup, pekný bazár, módný bazár...

- Vyzerá to, že ste nič nevymysleli! - konštatovala. - Vymýšľajte ďalej! Podmienky na to máte!

Vedeli sme, že naznačuje, aký máme u nej lacný podnájom. Že nás vlastne v čase hospodárskej krízy vo svojom dome udržiava pri živote. Celý tím sa dal znova ešte tuhšie do roboty.

- Nie je to ľahké - smutne sme konštatovali po ďalších týždňoch sisyfovskej práce. - Zdá sa nám, že najlepšie znie predsa len pôvodný anglický nepreložený názov SECOND HAND! Akýkoľvek pokus vyjadriť SECOND HAND po slovensky je zlý, nepresný. ZACHOVANÝ TOVAR, OBNOSENÉ ŠATSTVO alebo STARŠIU MÓDNU OBUV si dnes nikto nevezme na seba! ZLACNENÝ TOVAR sa ľudia hanbia kupovať z prestížnych dôvodov! Aj LACNÝ TOVAR pôsobí na dnešného človeka odpudivo, hoci inakší nehľadá!

- Nebude z vás nič! - konštatovala teta.

Napriek tomu nás z ďalšej prípravy prevádzky obchodu celkom nevyľúčila. Museli sme však naštudovať veľa vecí. Povinné sme si prečítali Základy podvojného účtovníctva, Cvičebnicu dobrého trhovca z polovice 19. storočia aj Malého česko-slovenského obchodníka z roku 1935. Medzitým, pravdaže, pokračovali aj stavebné úpravy (teraz už) obchodného domu, ktorého plocha sa zväčšila o podkrovné izby pre pomocných predavačov, upratovačky a dvoch šoférov, no najmä sa urýchlila príprava interiéru predajných priestorov s miestnosťou prvého kontaktu na prízemí plus prístavba dvoch izbičiek pre pracovníkov súkromnej bezpečnostnej služby, do ktorej sme sa po nociach viacerí pripravovali v nútenom režime.

Po dvoch mesiacoch sme prípravu uzavreli, unavení, čiastočne demoralizovaní, čiastočne napnutí zvedavosťou.

Prišli natierači v montérkach, prišli elektrikári, naťahovali káble a káblíky. Vzápätí

prišli sklári so skriňovou aviou a privesom. Napokon prišli pracovníci reklamnej firmy v bielych košeliach s firemným štítom a so zrolovaným laminátom s textom, ktorý po rozbalení mnohých doslova ohromil jednoduchosťou.

Priečelie nášho prerobeného domu osvetľuje blikajúca schéma domnej končatiny. Dňom i nocou ju obteká živý text: DRUHÁ RUKA! DRUHÁ RUKA! DRUHÁ RUKA!

Obchody idú dobre, prevádzka funguje na výbornú. Všetci, čo chceme bývať v tetinom dome, sme zapriahnutí, minimálne a na polovičný úväzok. Predávame, učujeme a na poštu nosíme protžety, ortězy a zdravotnícke pomôcky všetkého druhu, osobitne sa zameriavame na horné končatiny.

BLAŽEK BELÁK

Eva Fordinállová:
Stretlo ma Svetlo
Bratislava, Lúč 2009

Literárna historička a poetka Eva Fordinállová (1941) sa v literárnovednej oblasti zameriava na staršiu slovenskú a obrodeneckú literatúru, osobitne na osobnosť Jána Hollého, ktorého životu a dielu venovala niekoľko odborných štúdií a monografií. Vo svojej básnickej tvorbe nachádza podnety najmä v rodnom kraji a v duchovnej sfére, jej poézia je prejavom hľadania Absolútneho, hľadania istoty v neistote.

Fordinálovej štvrtá básnická zbierka nesie príznačný názov Stretlo ma Svetlo. Je rozdelená do troch častí, ktoré vypovedajú o jednotlivých etapách či stupňoch spomínaného hľadania: Zmäténé hľadanie, Tušenie Svetla, Putovanie za Svetlom. Autorka sa vo svojej tvorbe opiera o osvedčené postupy, vychádza z tradície, rozvíja ju a transformuje do veršov vyjadrujúcich jej autorský zámer.

Všetky básne predkladaného súboru sú z formálneho hľadiska jednotné, vytvorené ako cyklus takzvaných minisonetov. Poetka tak pomenovala útvary, pozostávajúci z jedného trojveršia a jedného dvojveršia, ktorý uplatnila pri písaní tejto zbierky. Verše Evy Fordinálovej na mnohých miestach korešpondujú s prírodou. A práve tam sú umelecky najsilnejšie, kde dochádza k spojeniu duchovného a hmotného, všeobecného a konkrétneho, kde je duchovná tematika ukotvená v konkrétnom ľudskom, respektíve prírodnom priestore. V básni Pozvanie čítame: „Hladinu duše biely oblak opúšťa: / v mlčaní zadumane tiahnu labute / k zákatiam do tŕstia.“

Minirecenzie

Georges Bernanos:
Denník vidieckeho kňaza
Bratislava,

Slovenský spisovateľ 1996

Georges Bernanos (1888 - 1948) patrí k popredným francúzskym prozaiikom. Chodil do jezuitskej školy, študoval právo a teológiu, uznával overené princípy, hlásil sa ku katolicizmu, ale nezdráhal sa zároveň členov i predstaviteľov svojej Cirkvi kritizovať - ako sa vyjadril, chcel ľudí (katolíkov) prebudiť k zodpovednosti. Sám však zostával po celý život ovplyvnený traumami detstva, stále zápasil so strachom a výčitkami svedomia, bál sa svojej nedokonalosti. No napriek všetkému sa usiloval žiť ako pravý kresťan.

Denník vidieckeho kňaza, ktorý ho urobil svetoznámy (bol aj sfilmovaný), napísal na ostrove Mallorca v polovici tridsiatych rokov minulého storočia. Ide o sugestívne a znepokojivé dielo. Do tohto románu vo forme denníka o mladom idealistickom kňazovi autor vložil svoje videnie života, založené na kresťanskej túžbe po svätosti.

Bernanos poukazoval vo svojich dielach na prázdnotu, faloš a mravný úpadok moderného sveta. Zobrazoval aj zlo a zápas duše s ním. Opisoval duševné úzkosti i sociálnu biedu, a to všetko s cieľom odkryť pravdu, ktorá oslobodzuje. Z jeho Denníka vidieckeho kňaza vane smútok, ale aj nádej - dá sa tiež povedať, že sa v ňom odzrkadľuje ťaživosť i vznešenosť ľudského údolu.

Georges Bernanos: Muška
Bratislava, Slovenský spisovateľ 2000

„Od prvých stránok tohto rozprávania sa mi blízke meno Muška vnútilo tak prirodzene, že už som ho nemohol zmeniť.“ Táto Muška má však s Muškou zo Satanovho slnka spoločnú iba rovnakú tragickú samotu, v ktorej som ich obidve videl žiť aj zomrieť. Nech je k jednej i k druhej Boh milostivý!“ Týmto slovomí uvádza Georges Bernanos svoju novellu o osude dievčaťa, ktoré nikdy nepocítilo skutočnú lásku ani nádej duchovného života, ani vieru v lepšiu budúcnosť.

Muška počas celého detstva zažíva hrubosť, odmietanie, ponižovanie. Vyrastá v prostredí materiálnej i duchovnej biedy, vydaná napospas smútku, posmechu a bezmyšlienkovitému vzdoru, ktorý vychádza viac zo slabosti a nevedomosti než z hnevu či pýchy. Ťažko je žiť človeku bez lásky a ešte ťažšie bez nádeje. Svet bez Boha je vyprahnutý a bezútešný...

Muškin príbeh je vyrozprávaný so zaujatím a pochopením, bez zbytočných príkras a na vysokej umeleckej úrovni - dobre sa číta, a to aj vďaka vydarenému prekladu Oľgy Hirnerovej. Bernanos je majstrom zobrazovania charakterov a tragických situácií, jeho texty majú hĺbku a osobitú atmosféru, v ktorej sa svet javí ako zahalený v ľahkom mystickom opare. Kresťanská orientácia nabáda autora vážne uvažovať o základných otázkach ľudského bytia, s úctou ku každému človeku a s bážňou voči tajomstvu života.

JÁN MARŠÁLEK

Kto sú Germáni či germánske národy dozvieme sa v každom lexikóne alebo v detskej encyklopédii. Germáni zaberajú súvislé územie od severu až po stred Európy, hovoria germánskymi jazykmi, ktoré sú si navzájom príbuzné a majú spoločnú, vzájomne previazanú históriu. Na severe žijú Nóri a Švédi, s nimi susedia z juhu Dáni, na západe sú Flámi, na juhu Rakúšania a čiastočne Švajčiari a medzi nimi v strede sa rozkladá územie najväčšieho národa spomedzi Germánov - Nemci.

Prevláda názor, že predkovia týchto Germánov osídlili južnú Škandináviu zhruba okolo roku 2000 pred našim letopočtom, odkiaľ potom expandovali smerom na juh k Alpám, pozdĺž Dunaja, neskôr do Talianska a Španielska. V 1. storočí už zaberali pomerne rozľahlé územia Európy od severu až po Dunaj a od Čierneho mora po Rýn, pričom v nasledujúcich storočiach postupne ovládli územie až po Jadranské more a Peloponéz, obsadili Apeninský polostrov (Ostrogóti, neskôr Longobardi) a temer celý Pyrenejský poloostrov (Visigóti, Suebi) a severnú Afriku (Vandali).

Germánia podľa Tacita v 1. storočí po K. Podľa jeho opisu Suebi zaberajú významné územné pozície v rámci celej Európy

Koncom 5. a začiatkom 6. storočia sa kdesi strácajú, akoby sa prepádli pod zem, a na ich výsostných teritóriách sa akoby zo dňa na deň objavujú Slovania.

Územie preukázateľne obývané Slovami v období od 6. do 9. storočia.

V súčasnosti najväčší germánsky národ - Nemci odvodzujú svoj pôvod od už spomínaných Germánov, ktorí pokorili Rím i mnohé národy Európy, avšak ich skutočný pôvod je tak trochu záhadný. Arabský historik a zemepisec Al-Mascúdi (pravdepodobne 890-956) vo svojej knihe Kitáb at-tanbíh va l-išráf (Kniha poučenia a opráv), na počudovanie, opisuje Nemcov ako Slovanov 48:

Z iných veľkých riek treba spomenúť Dunaj, ktorý sa v reči Slovanov nazýva aj Morava. Je to veľká rieka, široká okolo troch míľ. Z Konštantínopolu trvá cesta k jej brehom niekoľko dní. Na jej brehoch sú sídla slovanských Nemcov a slovanských Moravanov. Odkedy sa Bulhari stali kresťanmi, tiež sa usadili na Dunaji.

Al-Mascúdi ide pekne po poriadku. Pri prameni a na začiatku slovenskí Nemci, v strede Moravania (Maravania alebo Muravania) a pri jej ústí Bulhari.

V knihe Kitáb murúdz az-zahab vamacádin al-džauhar (Ryžoviská zlata a bane na drahokamy) v časti opisujúcej Slovanov Al-Mascúdi sa vyjadruje ešte jednoznačnejšie 49:

Potom treba spomenúť Slovanov, ktorí sa volajú Ustutrána (prekladané ako Stodorania). Ich vládca

Hypotéza • Hypotéza • Hypotéza

OSKÁR CVENGROSC

Sloveni - najgermánskejší Germáni? (1)

sa volá Basklábídž. Potom kmeň Dúlába (alebo Dúlána - kmeň Dudlebov), ktorého vládcom je v súčasnosti Vándž-sláf (Václav I.; 926-935). Potom kmeň Námadžín (Nemci), ktorého kráľ sa volá Garána. Tento kmeň je najstatočnejší a najrychlejší spomedzi Slovanov...

Archeologické nálezy z oblasti východného Nemecka i množstvo topografických názvov prítomnosť Slovanov potvrdzujú. Koniec - koncov nepopierajú to ani samotní Nemci, ktorí sebavedomo dokumentujú zakladanie nemeckých misijných biskupstiev a arcibiskupstiev na obsadených slovanských územiach: Hamburg, Bremen, Hildesheim, Halberstadt, Magdeburg v roku 968; Kolín, Mainz, Würzburg, Bamberg v roku 1007, atď. V roku 983, za panovania cisára Ota Veľkého, vypuklo na slovanskom území medzi riekami Labe a Odra veľké povstanie Slovanov, ktorí zvrhli saské panstvo a zničili budovanú cirkevnú organizáciu.

Protinemecké povstania západných Slovanov sú zdokumentované nemeckými historikmi i na ďalších okupovaných územiach: Starigrad (dnes Oldenburg) 973, Lenzen 929, Havelberg 948, Magdeburg 968, Merseburg 968, Brandenburg 948, atď.¹

Správy arabského historika sú teda zdá sa pravdivé. Boli teda Nemci naozaj Slovania?

Súčasnú predstavu o pojme Germán má na svedomí nemecký filozof, Prus Johan Gottfried von Herder (1744 - 1803), ktorý rozdelil Európu medzi Germánov a Slovanov 2. V 19. storočí nastal rozmach nacionálneho povedomia európskych národov. Politika Nemeckého cisárstva, ktoré sa chystalo na ďalšiu expanziu na východ, potrebovala takú doktrínu, ktorá by dokazovala pôvodnosť Nemcov na stredoeurópskych a východoeurópskych územiach a odôvodňovala tak oprávnenosť nárokov na tieto územia.

Bola vyfabrikovaná teória o masívnom sťahovaní národov, podľa ktorej sa dozvedáme, že až v období od konca 4. do konca 6. storočia zaujali Slovanovia svoje súčasné domovy v strednej a západnej Európe. Naproti tomu je zdokumentované, že Slovanské kmene v 8. storočí obývali prevažnú časť dnešného Nemecka, Čechy, východné Rakúsko, sever a juh Talianska a odtiaľ samozrejme všetko na východ.

Podľa tejto teórie Slovanské kmene v priebehu ani nie dvoch storočí opustili močaristé územie a obsadili polovicu Európy, pričom o tom neexistuje jediný hodnoverný historický záznam. Dokonca to dokázali bez kvalitných zbraní, či bojových skúseností, pretože oboje v močarínach mohli nadobudnúť len veľmi ťažko.

Táto romantická predstava pokojného obsadenia obrovského územia (polovice Európy) pokornými roľníkmi naráža na niekoľko zásadných problémov.

1. Na týchto územiach existovalo množstvo pôvodných kmeňov, prevažne Germánskych, pomerne detailne opísaných gréckymi i rímskymi zemepiscami a historikmi. Mali rozvinutú remeselnú výrobu - výrobu zbraní a príslušenstva, obranný systém - sieť hradísk a pevností a vlastnú kultúru tvorenú spoločným jazykom. Slovanovia toto podľa osídľovateľov predstáv historikov dokázali prekonať nie oje-

dinele, ale plošne na rozsiahlom území do takej miery, že pôvodné obyvateľstvo sa nielen úplne odnárodnilo, ale dokonca prevzalo kompletnú kultúru Slovanov. Takéto niečo sa mohlo uskutočniť len za predpokladu, že by Slovanovia boli agresívni nájazdníci, ktorí systematicky vyvražďovali celé mestá, alebo boli na kultúrnej vyššej úrovni, čo sa však o obyvateľov močarísk nedá povedať.

2. Za dvesto rokov museli Slovanovia pochádzať spoza Visly obsadiť územie 2500 kilometrov na západ, juhozápad a juh. Viac ako 7 miliónov kilometrov štvorcových. Všade ich zjavne vítali s otvorenou náručou a dychtili po ich roľníckych zručnostiach. Otázkou je, kedy sa vlastne naučili roľníčiť, keď v podstate dvesto rokov nerobili nič, len zaberali cudzie územia?

3. Popri tom všetkom, slovanské osídlenie bolo také silné a intenzívne, že zanikli všetky pôvodné názvy riek, hôr a krajov a ostali len slovanské. Tá sila a intenzita bola priam mystická, pretože Germáni obývajúci územie Germánie, v silnej predtuche blížiac sa budúcnosti, pomenovali svoje mestá a dediny slovanskými názvami niekoľko storočí pred príchodom Slovanov, čo v oných bájných časoch (2. stor. po K.) zdokumentoval vo svojom Zemepeise Ptolemaios 3. Ten na území Germánie opisuje množstvo miest s rýdzo slovanskými názvami ako Bogadion (mesto boga), Kalaigia (kaliť, kalište, Kali), Budoris (budova, budovať), Cravio-narion [Kravonarion] (to nepotrebuje ani komentár), Ménosgada (meno gada, hada), Dévona, Riusiava (Rusovce, Ruské), Brodentia (brod), Medoslania (med a slanina), atď., pričom tam niet ani len stopy po nemčine či nemeckých dialektoch.

Slovanské názvy však nachádzame nielen na dnešných slovanských územiach, ale i na územiach súčasného Nemecka, Rakúska, Talianska a ďalších. Vojenské výpravy Ota III. v 10. storočí a jeho cirkevná kolonizácia, narážala na odpor domáceho slovanského obyvateľstva, nie na odpor vládnucej slovanskej vrstvy, ktorá údajne obsadila územie dnešného Nemecka niekedy v 6. storočí.

Avšak ešte v 16. storočí bola predstava o Germánii úplne odlišná. Dokazuje to aj Johannes Aventinus (*1477 - †1534) vo svojej práci Letopisy Bavorov IV, XX 13 4, kde v súvislosti s príchodom „Maďarov“ (latinsky Ugros) uvádza, že: „ti blúdiaci po tri roky po území východnej časti Veľkej Germánie a po území oboch Sarmatií, prešli medzi veľmi divokými národmi po rozsiahlych pustinách i hvozdoch a hľadali si obživu v koristení, lúpežení a love. Až v štvrtom roku dosiahli od Arnulfa stálych sídel. Vtedy vpadnú do Dákie - tá sa tiahne spolu s Dunajom na východ - za riekou Tisu.“

Aventinus zreteľne popisuje územie za Karpatským oblúkom ako územie Veľkej Germánie. V ďalšom texte opisuje Dákiu, o ktorej hovorí, že Dákiu až doposiaľ nazývajú „Uhorskou vo Veľkej Germánii“. Z tejto nenápadnej poznámky vyplýva, že ešte v 16. storočí, za čias Aventinusa, existoval a pretrvával pojem Veľká Germánia. Podľa všeobecne uznávaných predstáv toto územie obývali Slovanovia už minimálne tisíc rokov. Za ten čas sa pojmy Germánia a Veľká Germánia museli stratiť, ibaže by Germáni ešte stále obývali túto časť Európy, a obývajú ju až dodnes.

Tacitus v 1. storočí nášho letopočtu vymedzil Germániiu východne od rieky Rýn a severne od rieky Dunaj. Vzhľadom na dôležitý fakt, že starovekými historikmi a geografmi nebol zaznamenaný žiaden veľký pohyb Slovanov smerom na západ (smerom od rieky Pripjat'), musíme skonštatovať, že Germáni žili na území Germánie i v 6. storočí, i v storočiach nasledujúcich, až podnes. Dnešné Nemecko nazývané v niektorých jazykoch aj Germánia, dostalo toto pomenovanie nie preto, že tam žijú len Germáni a v ostatnej Germánii nie, ale preto, že toto územie bolo kedysi súčasťou Veľkej Germánie. Územie dnešného Nemecka postupne, počnúc zhruba 1. storočím zo západu postupne smerom na

východ obsadzovali, a prenikali do domácej komunity, Kelti a neskôr i cudzojazyční severania (Normani), pričom toto územie neobsadili úplne ani dodnes, čoho živým dôkazom je síce malá, ale stále jestvujúca enkláva Lužických Srbov i množstvo miest a obcí nesúcich slovanské názvy.

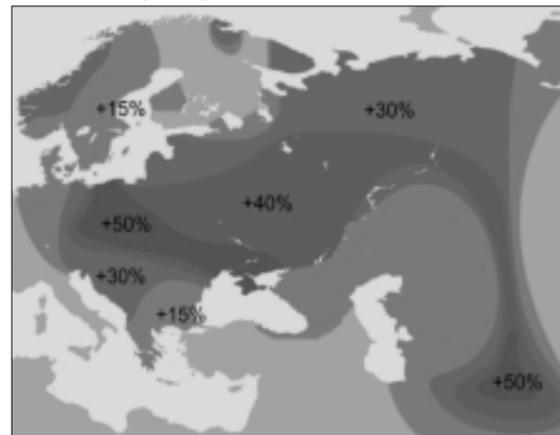
Tieto migračné vlny Keltov smerom na východ zreteľne opisuje Tacitus vo svojej Germánii 5. V nej sa dočítame, že keltské kmene prekračovali riekou Rýn a postupne prenikali medzi Germánov, takže už za jeho čias v západnej časti Germánie (dnešné Nemecko) nachádza keltských Helvetov, Bójov, ďalej Treverov a Nerviov, ktorí sa však už podľa neho, aj keď majú pôvod keltský, hlásia ku Germánom. Druhú migračnú skupinu umiestňuje do Karpatskej kotliny, kde popisuje keltské kmene Osov a Kotínov. Tieto Tacitove opisy Germánie sú v súlade s geneticko - geografickým výskumom posledných rokov, vďaka ktorému je možné preveriť teórie o pôvode a migračných vlnách jednotlivých populácií.

Pre súbor genetických mutácií, ktoré sa vytvárajú v populácii, bol zavedený termín haplotyp. Skupiny podobných haplotypov, odvodených od spoločného predka tvoria haploskupiny. V genetike sú predmetom výskumu haploskupiny chromozómu Y a mitochondriálnej DNA. Y-DNA sa prenáša výhradne v otcovskej línii a poskytuje informácie o predkoch v nepreušovanej paternálnej línii, mtDNA (mitochondriálnu DNA) majú všetci, avšak dedí sa len po matke 6.

Dnes sú vedci schopní popísať rôzne mutácie chromozómu Y, ktoré sa vyskytujú u ľudí na celom svete. Na základe zoznamu všetkých známych mutácií ľudského chromozómu Y, zaviedlo Konzorcium YCC (z angl. Y-Chromosome Consortium) systém označovania haploskupín Y-DNA písmenami v rozsahu A až R s ďalším delením do podskupín pomocou čísel a malých písmen abecedy 7.

Vďaka týmto vlastnostiam chromozómu Y, možno zostaviť približný scenár migrácie pravekých obyvateľov. Tento scenár je možné rekonštruovať i na základe mitochondriálnej DNA (výsledky oboch sú v hrubých rysoch podobné), no analýza chromozómu Y je jednoduchšia, pretože mužská populácia má pri migráciách väčší predpoklad úplne nahradiť predchádzajúcu, vďaka čomu sú následky migrácie v mužskom chromozóme Y omnoho čitateľnejšie.

Na základe rozsiahleho výskumu, ktorý priebežne pokračuje, sú v Európe známe dve dominantné Y-DNA línie - R1a a R1b. Obe sú si veľmi blízke a pochádzajú od spoločného predka, ktorý žil asi pred 35-40 000 rokmi (Vladimír Ferák) 6. R1a sa považuje za mierne staršiu vetvu a je prisudzovaná Slovanom, ďalej sa vyskytuje v južnom Nórsku, Strednej Ázii (Kyrgyzi), Iráne, Indii a na Sri Lanke. Prevláda myšlienka, že R1a tvorili dominantnú haploskupinu medzi jazykovými skupinami Indoeurópanov, ktorí sa vyvinuli do skupín Indo-Iránskej, Mykénskej Grékov, Thrákov, Baltov a Slovanov 8.

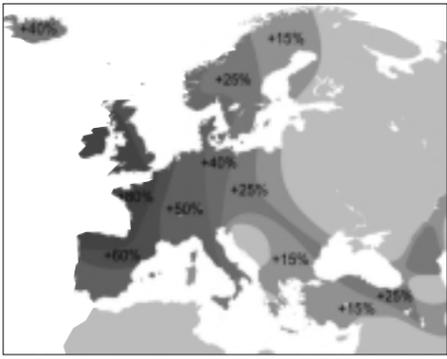

Rozloženie početnosti Y-DNA slovanskej haploskupiny R1a (rozumej germánskej) v Eurázii (podľa http://www.eupedia.com/europe/origines_haplogroupes_europe.shtml)

R1b je označovaná ako Kelto-germánska a okrem bohatého rozšírenia v západnej Európe sa vyskytuje v západnej Ázii v čínskej provincii Sinfiang a severnom Kamerune.

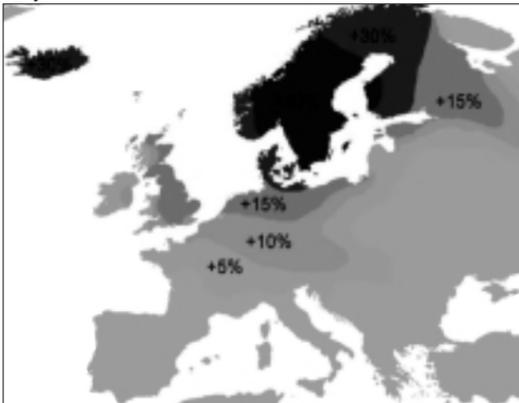
Prechodovú oblasť medzi týmito dominantnými haploskupinami v strednej Európe tvoria územia Nemecka a Rakúska. Vo východnom a severnom Nemecku Slovanská haploskupina R1a sa vyskytuje v 24%, R1b je o čosi rozšírenejšia, má podiel v populácii vo výške cca 37%. V Rakúsku je slovanská R1a na prvom mieste s podielom 26%, hneď za ňou tesne zaostáva R1b s podielom 23%.

Uvedené genetické výsledky vcelku zodpovedajú archeologickým nálezom i historickým zdrojom. Veľkým prevkapaním je však vysoký výskyt slovanskej haploskupiny v Škandinávii, pretože o prítomnosti Slovanov v týchto oblastiach európske historické analýzy (resp. ich interpretácia) zaryto ml-

Rozloženie početnosti keltskej Y-DNA haploskupiny R1b (v súčasnosti nesprávne označovanej ako kelto-germánska) v Európe (podľa http://www.eupedia.com/europe/origines_haplogroupes_europe.shtml)

čia. V Nórskej populácii má R1a rovnaké zastúpenie ako R1b, a to vo výške 28%. Vo Švédsku je R1a dokonca na druhom mieste hneď za nordickou I1 s podielom 23,5%. V oboch týchto severovýchodných krajinách (dokonca aj na Islande) má R1a vyššie zastúpenie v populácii ako napríklad v Bulharsku (14%), či Srbsku (15%). A tu je namieste otázka: Odkiaľ a kedy sa tam Slovania vzali?

Rozloženie početnosti Y-DNA haploskupiny I1 (nordickej) v Európe (podľa http://www.eupedia.com/europe/origines_haplogroupes_europe.shtml)

Dobrodružné predstavy o lupení a kradnutí žien Slovanom neprichádza do úvahy, pretože ide o Y-DNA, ktorý sa prenáša výhradne v otcovskej línii. To v laickej reči znamená, že zhruba 30% dnešnej populácie Škandinávie založili mužskí predkovia Slovanov, nositelia R1a. A keďže o systematickom obsadzovaní Európy Slovanmi nie je nikde ani len zmienka, a keďže na obsadzovanie Škandinávie doposiaľ nikto ani len nepomyslel, musíme vychádzať z toho, že Slovania tvorili pôvodné obyvateľstvo Škandinávie. Inak povedané, práve nositelia R1a boli tí, ktorí boli starovekými historikmi a zemepiscami označovaní ako Germáni.

Na stránkach Eupédie, kde môžeme nájsť priebežne aktualizované výsledky geneticko-geografického výskumu Európanov, sa na túto tému dočítame: R1a pravdepodobne prišli do Škandinávie skôr (pred R1b), počas obdobia Povrázkovej keramiky. Nositelia R1a sa premiešali s domácou Nordickou I1 haploskupinou a odštartovali tak Nordický bronzový vek (1800-500 p. K.). Majitelia haploskupiny R1b dosiahli územie Škandinávie neskôr, severnou migráciou v období Halštatskej kultúry (1200 - 500 p. K.).

V tomto bode nastáva rozpor medzi DNA (Eupédia) a historickými dokumentmi, pretože podľa nich Slovanov v Škandinávii nieto. Boli a sú tam iba Germáni. Klamú historické dokumenty? Je to možné. Hlavnou príčinou je však zjavné nepochopenie toho, kto bol Germán a čo to slovo v skutočnosti kedysi znamenalo. Na stránke www.eupedia.com je možné vidieť hypotetickú mapu Y-DNA haploskupín rozšírených v Európe pred 2000 rokmi. Mapa bola zostavená podľa súčasnej hustoty obyvateľstva a sťahovania v závislosti od migrácie v posledných 2000 rokoch (obrázok hore vpravo).

Zreteľne tu môžeme vidieť silné zastúpenie R1a na juhu Škandinávie, v strednej Európe (Poľsko, Slovensko, Čechy, Morava, východné Nemecko), na územiach dnešného Srbska i Chorvátska, Macedónie (vrátane tej gréckej) a Trákie. Po pripiat'ských močiaraoch niet ani len stopy, naopak, paradoxne na toto územie autori umiestnili haploskupinu I2a.

Na mape je evidentné dominantné postavenie slovanskej R1a na línii - južná Škandinávia, Čechy, Chorvátsko, Srbsko, severné Grécko a odtiaľ ďalej na východ. Súčasná početnosť Slovanov pri dodržaní logiky a prírodných zákonov predpokladá približne rovnako silnú početnosť (v pomere s ostatnými ha-

Hypotetická mapa Y-DNA haploskupín rozšírených v Európe pred 2000 rokmi. Na mape sú zobrazené iba dominantné haploskupiny reprezentujúce každý región. Haploskupiny E a R1b zahŕňajú aj variácie. Veľké písmená charakterizujú viac než 25% populácie, malé písmená označujú počet medzi 10 až 25% populácie (podľa http://www.eupedia.com/europe/origines_haplogroupes_europe.shtml).

ploskupinami) i pred 2000 rokmi i pred ďalšími tisícami rokov, dokonca, haploskupina R1a tu bola evidentne skôr ako R1b. Ak je naozaj pravda, že naši predkovia prišli do Európy zo strednej Ázie (pomerne často sa uvádza Kaspické more), potom možno jednoznačne povedať, že sem prišli pred nositeľmi haploskupiny R1b, pred všetkými tými, ktorí by nás najradšej videli ponorených v bahne pripiat'ských močiaraoch, pred tými, ktorí si privlastnili pomenovanie Germán.

Odvíjať pôvod a rozšírenie Slovanov, nositeľov haploskupiny R1a, od málopočetnej skupiny pokorných roľníkov žijúcich v močaristých oblastiach, je nielenže logický nezmysel (močiarae a roľníčenie nejde veľmi dokopy), ale priam osudový omyl historikov konajúcich na politickú objednávku, vrátane ich doverčivých nasledovníkov. Omyl, z ktorého boli exaktne usvedčení pomocou DNA, omyl, z ktorého by mali veľmi rýchlo vycúvať, pretože im už zakrátko nebude nik veriť.

SLOVENI

Najvýznamnejším a zároveň i najväčším germánskym kmeňom boli Suebi. Tacitus o nich hovorí:

Teraz musím prehovoriť o Sueboch. Nie je to jediný národ ako Chattii alebo Tencteri, pretože zaberajú väčšiu časť Germánie a delia sa na menšie kmene s vlastným menom, avšak všetci dohromady si hovoria Suebi.

Zhruba o sto rokov neskôr Ptolemaios vo svojej Geografii hovorí o Venedských horách, čo sú severné Karpaty, pričom medzi inými uvádza aj národ menom Suoeni².

Český preklad znie Suebové, Svěbové latinský text pozná výraz Suebi 9, v anglickom preklade nájdeme slovo Suevi 10. Do slovenčiny je pomenovanie tohto veľkého národa prekladané ako Svěbi. Rozdiel v názvoch Suebi a Suevi je v zámene písmen B a V. Táto zámena nie je ničím ojedinelá a vyskytuje sa v pomere veľkom množstve slov, ako napríklad Danuvius - Danubius 11, Velehrad - Belehrad, Vulgarii (Bavorský geograf) - Bulgari (Bulhar), Vratislburgium 12 - Bratislava, Frýgovia - Brigovia 13 (Trácky kmeň), al-Abar¹⁴ - Avar, Venezia - Benátky (Benecia), S(a)klaba 14 - Sklavi, Wallachi - Blachi ale i farba - barva (čes.), kde F sa mení na B a naopak, B na V atď.

O zámene B za V je potrebné uvažovať i v prípade tajomného mesta Wogastisburg, ktoré je vedátori márne hľadané po všetkých kútoch strednej Európy, pričom bolo vymyslených množstvo teórií o pôvode jeho názvu. Wogastisburg je v skutočnosti Bogastisburg, mesto boga, teda boha.

Tacitovi Suebi a Ptolemaiovi Suoeni sú zjavne jeden a ten istý národ nielen na základe zreteľnej podobnosti v názve (rozdiel v koncovke), ale i vzhľadom na to, že obývali tú istú lokalitu. Zdá sa, že Tacitus (prípadne neskorší prepisovateľ jeho diela) si zjednodušil prácu a skrátil pôvodné Suoeni na Suebi. Nie je však vylúčené, že sa používali výrazy obo. Suebi (Suevi) používali cudzinci, pretože zvyšok slova považovali za koncovku (bol pre nich zložitý). Suoeni (Suoveni) nazývali Suo-

beni sami seba, vediac, že o koncovke nezmôže byť ani reči. Mocenským aj náboženským jadrom o m Suebov(Suevov) / Suobenov(Suovenov) bolo dnešné západné Slovensko, Morava, severovýchodné Rakúsko a severozápadné Maďarsko s pravdepodobným politicko-mocenským centrom v dnešnej Bratislave.

Nárečia na území Moravy a Slovenska (napr. Záhorie, Novohrad) si do dnešných čias uchovali špecifickú výrazovú črtu,

ktorou je zámena spoluhlásky -l za -u (u). Táto zámena však nie je uplatnená plošne, týka sa len určitej škály slov, takže napríklad Záhoráci poznajú nielen duaň (dlaň), uavica (lavica), škouca (škola), ale i chvila, košela, strela, ladvina, ležat, páleňica atď.

V nárečí na Záhorí je spoluhláska u bilabiálna, úžínová, trená, znená. Pri jej artikulácii je jazyk vzhľadom na hore ako pri hláske u, ale trochu vyššie, bližšie k stredu. Pery sú zaokrúhlené a medzi nimi ostáva malý otvor. Pri artikulácii sa pery približujú k sebe, ale sa nedotknú a vzdušný prúd sa otrie o pery a vychádza úžinou medzi nimi von¹⁵.

Spoluhláska u [zjednodušene možno čítať aj ako -u] sa používa napríklad v slovách ako: chuap (chlap), muácit (mláčiť), kuát (klát), kuást (klást), duátko (dlátko), suábnuť (slabnúť), muádnúť (mładnúť), uaň (laň), piua (pila), žiua (žila), vouat (volať), posuat (poslať), duabat (dlať), uakomi (lakomi), suabi (slabi), pouedne (poledne, poľudnie), maué (malé), vesuo (veslo), šiduo (šidlo), skuo (sklo), strašiduo (strašidlo), veseuo (veselo), uítko (lítko), zuí (zlí), zmzruí (zmzrlí), koteu (kotel), muáka (mláka) atď.

Ale i v slovách suničko (slniečko), sunko (slnko), suabina (slabina), suadučkí (sladučky), suáma (slama), suamjeni (slamení), suani (slaní), suatki (sladki), suobodňák (slobodňák), suopat (slopať-piť), suovenski (slovenski), Suevi - Suebi (Slevi - Slevi), Suoeni - Suoveni (Sloveni - Sloveni).

Zámena -u za -l však nie je špecifickou iba západoslovenských nárečí. V roku 1842 Janko Kalinčiak napísal do Prostonárodného zborníka povest' „Zlý brat“ v podnarečí liptovskom 16. V povesti nachádzame slová ako mau (mal), dau (dal), dorástou (dorástol), volau (volal), odpovedau (odpovedal), pokrútiu (pokrútil), povedau (povedal), šiou (šiel), išou (išiel), zakričau (zakričal), utreu (utrel), nevidu (nevidel), zaraduvau (zaradoval), vyšiou (vyšiel), zavolau (zavolať), nechcu (nechcel), prosiu (prosil), umieniu (umienil), plakau (plakal), spau (spal), prebudiu (prebudil), atď.

Obdobne Ján Botto zaznamenal žartovnú poviestku v nárečí „ako na Rimavskej doline hovoria“ (stredné Slovensko)¹⁶. Aj tu nachádzame obdobné koncovky ako bou (bol), vybrau (vybral), smieu (smial), prešou (prešiel), preplavau (preplával), vedeu (vedel), začau (začal), proseu (prosil), zatopeu (zatopil).

Sloveni sami seba teda nazývali Suoveni resp. Suoeni, cudzí prebrali skrátenú podobu Suevi resp. Suebi. Je zjavné, že pomenovanie Suebi sa do slovenčiny prekladá nesprávne ako Svěbi. Správny preklad slov Suebi - Suoeni znie SLEVI - SLOVENI!

V súvislosti so vzťahom Suebi - Sloveni je dôležité vysvetliť výraz Slovan/Slovania. Označenie Slovan je novotvar vyfabrikovaný neslovenskými dejepiscami v 19. storočí¹⁷. Pôvodný výraz Slovan zjavne nepasoval do emancipačného rozvoja najmladšieho zo Slovanov národov (Čechov), bol prekrútený a upravený na Slovan, ktorý sa v duchu Herderovej filozofie začal používať plošne pre všetky jazykovo príbuzné národy strednej a východnej Európy, ktoré sú dnes známe pod pomenovaním Slovania.

Len ten, kto nechce vidieť, nevidí, že výrazy Slovan, Slovien, Slovän sú iba variantmi jedného a toho is-

tého pomenovania SLOVEN. Nekompromisne to potvrdzuje samotná jazyková variácia nárečí na Slovensku. Pre porovnanie: klíšče (zah.) - klišče - klišče (šar.), žesc (šar.) - zjest', vžac (šar.) - vziat', viľac (šar.) - vyliat', šerdečko (šar.) - srdiečko, svaty (šar.) - svätý, nesc (šar.) - niest', hreda (šar.) - hrada, češky (šar.) - ťažký, mľec (šar.) - mlieč, drapac (šar.) - driapať, vrieskať - vrešťať - vriskac(šar.), svátek (čes.) - sviatok - šveto (šar.), černí (zah.) - čierny - čamy (šar.), čepica (zah.) - čiapka - čapka (šar.), ceui (zah.) - celý - caly (šar.), visat (zah.) - visieť - višec (šar.) atď. a samozrejme i Sloveni - Slovien - Slovani. Potvrdzuje to aj existencia dvoch krajín s rovnakým názvom - Slovensko a Slovenija (od Sloven), ktorých obyvateľstvo si ponechalo pôvodné pomenovanie také, ako sami seba Slovania (Suebi) pôvodne nazývali. Je paradoxné, že -e sa mení na -a iba v slove Slovák, či Slovácko (Slovensko sa mení na Slovák, Slovácko). Tu je dobré znáť, že obe boli vyfabrikované v 14. storočí ako hanlivý výraz pre Slovanov na východ od Prahy. Výrazy sa vžili do takej miery, že sme sa s týmto pomenovaním stotožnili, napriek tomu, že naše ženy ostali Slovenky (nie Slováčky) a všetci žijeme na Slovensku (nie na Slovácku).

Sloveni (kedysi aj Suebmi nazývaní) tvorili silný, a dá sa povedať, dominantný národný celok v Európe, jazykovo pomerne kompaktný. Slabosťou Slovanov však bola decentralizovaná moc, rozdrobená na veľký počet kmeňov, ktoré medzi sebou súperili. Poukazuje na to i španielsky obchodník a diplomat Ibráhim ibn Jackúb at-Turtúš (zhruba polovica 10. storočia), ktorý uvádza¹⁸:

Slovania sú odvážni a bojovní. Keby neboli rozdrobení na veľa kmeňov a rodov, nijaký národ by ich nemohol poraziť.

A tak vďaka vzájomným nešťvom, cieľenej intrigánskej politike Frankov a stredovekej rímskej cirkvi sa podarilo postupom času jednotlivé kmeňové celky rad radom pokoriť. Počnúc cca. 18. storočím sa rozklad zavŕšil vymazaním dôležitých častí histórie a Slovania sa postupne stali zatracovanými Slovanmi, ktorých pravlast'ou sa stali Pripjat'ské močiarae.

Označenie Suebov - Suebenov za Slovanov a zároveň Slovanov za najsilnejší a najpočetnejší kmeň Germánov (dnes Slovanov), znie tak fantasticky, že hneď pri prvom počítaní nastane rázne odmietnutie. Tu však treba mať na zreteli dva dôležité fakty. Po prvé, táto fantastičnosť nesiahla ani po päť fikciám o Pripjat'ských močiaraoch, a po druhé, neexistuje nič, čo by toto tvrdenie popieralo, naopak, jestvuje obrovské množstvo dôkazov, ktoré toto tvrdenie priamo i nepriamo podporujú.

POZNÁMKY:

1. Július Handžárik, Maďarské podvody, Eko-konzult 2009, str.30
2. Marián Tkáč, Kedy sa začínajú slovenské dejiny, Literárny týždenník 24. júl 2009
3. Prof. PhDr. Richard Marsina, DrSc., Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov I., Literárno informačné centrum, Bratislava 1999, str. 117-119
4. MAGNAE MORAVIAE FONTES HISTORICI I, Státní pedagogické nakladatelství PRAGAE-BRUNAE, 1964, str. 367
5. Tacitus, Z dejín cisárského Ríma, Svoboda 1976
6. Vladimír Ferák, Čo hovorí DNA o genetických koreňoch slovenskej populácie, Katedra molekulárnej biológie, Prírodovedecká fakulta UK. <https://www.vedatechnika.sk/SK/VedaASpolocnost/NCPVaT/Stranky/CoHovoriDNAoGenetickyhKorenochSlovenskejPopulacie.aspx>
7. The Y Chromosome Consortium, The university of Arizona, <http://ycc.biosci.arizona.edu/>
8. Origins, age, spread and ethnic association of European haplogroups and subclades, http://www.eupedia.com/europe/origines_haplogroupes_europe.shtml
9. Publius Cornelius Tacitus, De origine et situ Germanorum, anno domini XCVIII, kap. XXXVIII, E Wikisource
10. Publius Cornelius Tacitus, Germania, translation based on A.J.Church and W.J.Brodribb (1876), from Wikisource
11. Július Špaňár/Jozef Hrabovský, Latinsko/slovenský a Slovensko/latinský slovník, SPN 1962, str. 156
12. MAGNAE MORAVIAE FONTES HISTORICI I, Státní pedagogické nakladatelství PRAGAE-BRUNAE, 1964, str. 342
13. Prof. PhDr. Richard Marsina, DrSc., Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov I., Literárno informačné centrum, Bratislava 1999, str. 142
14. Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov II., Literárno informačné centrum, Bratislava 1999, str. 232
15. Konštantín Palkovič, Záhorácky slovník, Vydavateľstvo HEVI, s.r.o. 1997, str. 177
16. Pavol Dobšinský, Prostonárodné slovenské povesti, zväzok II, Tatran, Bratislava 1974, str. 223, 297, 157
17. Cyril A. Hromník, Vsuo údajných Slovanov-Zablatencov do európskych dejín, KULTÚRA 15/09; Tajne dejiny - <http://www.tajnedejiny.sgo.sk/?p=68>
18. Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov II., Literárno informačné centrum, Bratislava 1999, str. 245

(Pokračovanie v budúcom čísle)

KULTÚRA

dvojtyždenník závislý od etiky

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o. - Adresa vydavateľstva a redakcie: Sološnícká 41, 841 04 Bratislava. Tel./fax: 02/654 12 388.

Redakčná rada: Július Binder (predseda), Anton Hlinka, Richard Marsina, Tibor Kovalik (Kanada), Vladimír Kubovčík. - Šéfredaktor: Teodor Križka. - Cena jedného čísla je 1,00 € - Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s.,

Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P.O.BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk. - Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 - Registračné číslo EV 757/08. - Nevyžiadané rukopisy nevraciam. E-mail: redakcia@kultura-fb.sk - www.kultura-fb.sk - Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR - ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

História milostivého miesta na Kalvárii v Bratislave siaha do roku 1713, kedy dali postaviť dve kaplnky; v jednej umiestnili sochu Panny Márie s Ježiškom na rukách, pripomínajúca sochu Matky Božej v Mariazelli. Neskoršie postavili, s pomocou mesta, väčšiu kaplnku k úcte Panny Márie Snežnej.

Na podnet preláta Dr. Ludovíta Okánika v roku 1933 zriadili novú faru.

Mesto rástlo a tiež návštevnosť kostola. A tak v roku 1943 sa podľa projektu architektov Fuchsa, Vécseiho a Questlera budujú základy nového kostola. Na stavbe, podľa tradície, prichýlili aj viacero iných Židov.

Na základe zbierky v roku 1946 sa už v lete 1947 sa začalo sa s dokončováním vojnou poškodeného chrámu.

Katolícke noviny 3. októbra 1948 písali: „Porozumenie katolíkov zo všetkých krajov Slovenska umožnilo v začiatku diele pokračovať.“

Atmosféru posvätenia chrámu 3. októbra 1948 zachytili takto: „Zástupy veriacich už od včasného rána prúdili hore Hlbokou cestou. Vítal ich veselý trepot pápežských zástav jagajúcich sa na vysokej veži...“

Biskup Ambróz Lazík poukázal na dve stavby na dvoch kopcoch nad Bratislavou: „Na jednom z nich beznádejne chátra kráľovský hrad, na druhom stojí v poradi už tretí dom Boží. Nový chrám je postavený z obetavosti katolíkov celého Slovenska, ktorí ho postavili ako zhmotnený výraz svojej oddanosti Kráľovi časov a večnosti a na úctu jeho Prečistej Matky.“

Slovensko vtedy trpelo aj nedostatkom potravín, čo vidieť z oznamov, podľa ktorých exercičné domy žiadajú od účastníkov, aby priniesli aj potraviny.

Stupňovali sa útoky na Cirkev. Neničte náboženskú slobodu - hlása titulok v Katolíckych novinách 8. februára 1948. Bolo ešte pred „februárovým víťazstvom“!

Slovensko však ďalej zápasí. Obnovujú a stavajú sa náboženské objekty. V auguste bola posviacka kostola a Krížovej cesty v Oščadnici. V Ružomberku posvätil - z väzenia prepustený - biskup Ján Vojtaššák obnovenú Kalváriu. Kázal Jozef Kúttník-Šmálov. Prednášku mal Ladislav Hanus. Robotníci v mnohých továrňach si vymohli kríže do hál a dielní. Slováci v Prahe sa zúčastňovali v chráme Sv. Salvátora na májových pobožnostiach.

Rok, v ktorom sa ako-tak dokončil kostol na Kalvárii, bol dramatický. Nad hlavným mestom Slovenska sa však týči veža a na nej kríž, ktorý kole oči uzurpátorom vlády...

KRONIKA ZBÚRANIA VEŽE

O demolácii veže píše Jozef Haľko v knihe Dejiny Lurdskej jaskyne na Hlbokkej ceste v Bratislave. Pozrime sa však na túto udalosť vo svetle dokumentov týkajúcich sa prípravy pamätníka na Slavíne.

Z archívu predsedníctva Zboru povereníkov sa dozvedáme, že porota ktorá zasadala 12-14. decembra 1954, dala na prvé miesto návrh kolektívu prof. Belluša a uviedla, že treba „brať do úvahy vertikálu veže kostola v Horskom parku...“. Taký postoj „kdesi“ narazil, ako svedčí list člena poroty predsedovi Zboru povereníkov: „Myslím, že by bolo dobré požiadať o pomoc sovietskych architektov...“

Zo zasadnutia ZP z 22.1.1955 sa dozvedáme, že „...mali námietky ...aj k celkovému riešeniu, kde sa len málo naznačuje, že ide o sovietsky pamätník.“

Vitazný návrh sa dostáva do pozadia a na prvé miesto vyťahujú tretí. Faktický víťaz súťaže odmieta spolupracovať na umelo vyzdvihnutom návrhu: „Akademik Belluš ... nemôže spolupracovať na návrhu ...ktorý mu je koncepciou cudzí a s ňou v zásade nesúhlasí...“ Emila Belluša spomína Reprezentačný biografický lexikón Slovenska iba lakonicky: „...zúčastnil sa na súťaži o Slavín“.

Na porade ideovej rady poroty 9. 2. 1955, ktorú viedol predseda ZP Strechaj, odsunutý Belluš pripomína, že „jeho myšlienka komponovanej osi po prirodzenom hrebení je jedine správna, lebo len tým celá architektúra pamätníka sa primkne k terénu“.

SLOVENSKO MOJE...

KAROL KUBÍK

Zvon, ktorý čaká na vežu

Zvon sv. Dominika a Františka

Na porade 10. 3. 1955, kde boli aj „experti z Prahy“, privítali ich návrh na „novú úpravu a zníženie veže kostola“. Do kolektívu „víťaza“ súťaže kooptovali sochárov Kostku a Trizuljaka.

Vincent Hložník kedysi spomínal, že Bellušov návrh bol pietny a osadením diel Kostku do inej konštelácie sochy utrpel. O atmosfére, v akej sa „súťaž“ na pamätník konala, veľa hovorí správa pre zasadnutie Byra ÚV KSS z 18. 7. 1955.

„V projektoch mladých autorov prevažovala architektonická nevyzretosť... V dielach skúsených ... skôr bezideovosť... Súťaž mala byť riadená...“

Výčitku dostal aj člen poroty Rudolf Uher (jeden zo šiestich stránkov trinásťčlennej poroty za to, že „dôvodil, koľko je v projekte prof. Belluša národného, že jeho chodníky sú ako slovenská pesnička a pod... Všetky tieto nejasnosti projektantov a poroty sú odrazom nízkej politickej a ideologickej úrovne našich architektov... Pre konzultáciu s projektantmi by bolo potrebné, aby stránickí pracovníci sústavne zabezpečovali ideovú jasnosť...“

Záverom z porady ideovej rady (nie poroty) odznel rozsudok: „previesť úpravu veže katolíckeho kostola“. „Trhlina“ ako dôvod zbúrania veže sa nespomína!

Zo správ ÚNV Bratislava, cirkevný odbor z r. 1958-1959 Povereníctvu školstva vyčítame:

Za december 1958: „Prestavba kostola na Kalvárii (zníženie kostolnej veže) je so správcom fary dohodnuté... Poskytli sme farárovi Országovi pôžičku 20000.- Kčs z peňazí fary, ktorú potrebuje na zaplatenie kúpy domu...“

Február 1959 „Oprava kostola na Kalvárii ešte nezačala... Celá akcia je zdĺhavá ... súdruhovia na odbore výstavby ju preťahujú.“

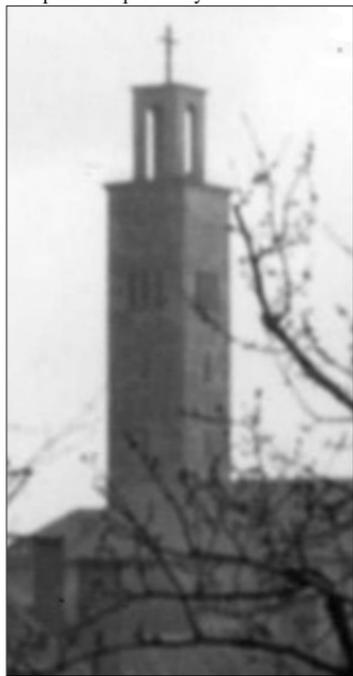
Za marec 1959 sa konštatuje, že „oprava kostola sa konečne začne... vďaka pomoci predsedu ÚNV...“ Je tu však ešte ostrejšia kritika na inžinierov: „Odbor výstavby, ako stále doteraz, nemal pre túto akciu patričné pochopenie... Inžinieri tohto odboru nechceli previesť akciu a hnali ju do širokej komisie architektov, čo je z hľadiska politického nežiaduce...“

V ďalšom sa možno dočítať o priamo diabolskom naplánovaní zbúrania veže, podľa ktorého stavebný podnik „položil do kostola dlažbu, aby sa hneď nezačalo s vežou... Keď budú práce v plnom prúde, oboznámim s vecou generálneho

vikára, ktorý vhodným spôsobom zasa oboznámil biskupa Lazíka... Technické zdôvodnenie bude hovoriť o tom, že veža sa kloní na jednu stranu, dôkazom čoho je dosť hlboká trhlina v kostole a tým je ohrozená bezpečnosť veriacich...“

Postoj odborníkov opäť rozzúrila cirkevného tajomníka: „...akože si to možno vysvetliť, keď farár je ochotný urobiť všetko, aby sa akcia podarila a inžinieri odboru výstavby sklámali. Načo ich teda

máme... i teraz sa ukázalo, že inteligencia odboru výstavby nechce plniť dôležité politické problémy...“

Veža kostola pred zbúraním

Z aprílového hlásenia vysvitá: „S vecou som oboznámil i generálneho vikára Adamčika, ktorý sľúbil vhodným spôsobom oznámiť zníženie veže biskupovi.“

Teda pred biskupom pravdu utulali!

Tu by sme mohli pýtať, čo by bolo, keby... Radšej sa pristavme:

„Národ nie je stratený, kým je v ňom jediná svetlá duša. Ani cirkev nie je na pokraji, kým je na svete jediný svätý“ (Pavol Strauss, Listy 3, Lipt. Mikuláš 2006, s.14).

Slovensko malo plné väzenia svetlých duší a svätcov. A veď celé to „ľudovodemokratické Československo“...

Zbúranie veže malo prednosť pred ideologickou deštrukciou, ale činia sa i tu: „Kaplán Mikulka, ktorý mával horlivé kázne vo Františkánskom kostole, ktorý je značne navštevovaný ... bol preložený „

V máji 1959 cirkevný do-

zor vyjadril obavu z návrhu ÚNV zbúrať vežu za jeden deň, čo by mohlo vyvolať „väčšie znepokojenie“ „Bude nutné, aby sme správne vysvetľovali nutnosť zníženia veže z bezpečnostných dôvodov“

V júnom hlásení sa uvádza, že sa začalo „s montážou lešenia na vežu kostola“. Klamstvo s „opravou“ kostola vyšlo; v správe zaslanej na ÚV KSS sa uvádza, že „situácia medzi veriacimi a duchovnými je uspokojivá“.

V júli „odbúrali železobetónovú časť...Sťažnosti zo strany veriacich nie sú.“

O tom, ako zamedzili sťažnostiam, hovorí list na ÚV KSS z 1. 7. 1959, v ktorom sa pripomína „dohoda“ z decembra 1958, podľa ktorej „...rím. kat. farský úrad požiada písomne o prevedenie celkovej úpravy kostola. Prípís nám poslal koncom decembra 1958.“

V liste sa ďalej píše, že položili v kostole novú dlažbu a „prikročil k zníženiu veže“.

Pred začatím „úpravy“ kostola farár i kaplán „vyhlásili v nedelju na kázni, že sa bude prevádzka úpravy celého kostola, lebo... že veža je železobetónová, neprimerane vysoká, následkom čoho klesá, takže vznikajú v kostole trhliny, čo je životu nebezpečné...“ Aby sa tomuto predišlo, farár „sám požiadal o prevedenie úpravy veže.“ (Text tohto vyhlásenia sa nachádza na výveske pri vstupe do kostola)

Podľa citovaného listu generálny vikár „sa k úprave veže stavia kladne“, biskup Lazík odchádza na dovolenku, kde bude 4 týždne. Farár mal dať viackrát „...uistenie, že vec bude podporovať, ba že za úspech ručí“

„Tým, že bola v kostole urobená dlažba, veriaci sú uspokojení a utvrdzujú ich to v tom, že nešlo o podfuk. Zo strany biskupa dr. Lazíka sa tiež netreba obávať nedorozumenia, lebo nebude prítomný, ... po návrate dr. Lazíka veža bude v štádiu dokončovacích prác“.

Je tu však aj ďalší výbuch zlosti: „Neochota niektorých architektov, lebo sa ešte nezabavili náboženskej ideológiou.“

Napokon sa cirkevný tajomník sa svojou perfidnosťou ešte aj chváli:

„...bolo správne, že sme nezačali ihneď s vežou, ale veriacich psychologicky pripravili na celkovú úpravu“ tým, že spravili „peknú úpravu dlažby, čo veriaci kladne prijali“

V auguste 1959 sa udial aj ďalší znevšvacujúci čin. Po o schválení ÚV KSS likvidovali kaplnku Ochrana Panny Márie v budove školy na Hlbokkej.

V septembri 1959 skazu dokonali: „Najnovšie bolo rozhodnuté na požiadanie farára Országa, že veža sa zníži úplne a kostol sa na čelnej strane upraví tak, že do múru v strede bude vpravený kríž a tak to ostane.“

Takto to ostáva pol storočia!

Milo Urban po desaťročiach registruje, že miesto starého kostolníka „zaujmal nový, priestranný a moderný, ale okypnený, zbavený veže s krížom, ktorý vrazil panorámu tejto časti Bratislavy.“

Po páde komunizmu sa o veži kostola hovorí nahlas.

Začiatkom deväťdesiatych rokov zverili farnosť rádu Dominikánov.

V roku 1992 sa v „kostole bez veže“ uskutočnilo zhromaždenie, na ktorom sa zúčastnili početní hostia z Rakúska, Moravy, Čiech i Maďarska. Liturgia sa konala popri slovenčine a latinčine i v jazykoch týchto národov. Bohoslužby viedol vtedajší pomocný viedenský biskup Christoph Schonborn, ktorý svoje dojmy vyjadril takto:

„Boli tu Turíce v malom. Tak ako na Turíce v Jeruzaleme, kde boli prítomné všetky národy, všetky reči a počuli od Krista - Spasiteľa to isté posolstvo, aj my sme tu dnes boli tiež ...tej istej viery v toho istého Krista, z tej istej cirkvi, a preto aj tej istej lásky.“

Od posviacky kostola sa udiali veľké historické zmeny: Postúpil ekumenizmus a vznikli početné hnutia.

Kostol Panny Márie Snežnej má vynikajúce predpoklady - aj dobrým komunikačným napojením a parkovaním - poskytnúť v tomto smere priestor.

Od 2. septembra 2003 sa nachádza v kostole zvon sv. Dominika a sv. Františka, ktorý posvätil Svätý Otec a nesie františkánsky pozdrav POKOJ A DOBRO.

Začiatkom nového tisícročia sa podobrali nadšenci na stavbu veže s vyhladkovou terasou prístupnou výťahom. A nad ňou Kríž.

Snaha neuspela, lebo financovanie ostalo na samotnej farnosti!

Básnik Teodor Krížka ako poradca prezidenta SR pripravil v deväťdesiatych rokoch list, ktorý prezident zaslal ministrovi kultúry. V liste bol návrh, aby Slavín nadobudol prívlastok „Hora zmierenia“ a boli na tomto pietnom mieste pochovaní vedľa sovietskych aj nemeckí padlí. Intervencia prezidenta zostala bez odozvy. Veľikácke poňatie pamätníka sa nezmenilo. Teodor Krížka hovoril v tom čase aj s pani Trizuljakovou, ktorá vyjadrila pochopenie a súhlasila s iným umiestnením sochy vojaka, najlepšie na zníženej pylóne. Aj preto, lebo dielo je zaiste poškodené bleskami, ba dokonca sa môže zrútiť.

PODKLADY:

SNA, f. Urad predsedníctva Zboru povereníkov

SNA, f. Povereníctvo školstva a kultúry, Katolícke noviny rok 1948, 2003

Jozef Haľko, Dejiny Lurdskej jaskyne 2005

Fotografia veže - poskytol Ing. Juraj Freyer Pohľad na kostol - autor Ladislava Szalaj Bratislavské listy č.10/92

Milo Urban, Sloboda nie je špás, Slovenský spisovateľ 1995

www.kalvaria.sk

Emil Belluš: Slavín - víťazný návrh